

**Міністерство освіти і науки України
Державний торговельно-економічний університет
Вінницький торговельно-економічний інститут
Кафедра менеджменту та адміністрування**

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

«Адміністрування безоплатної правової допомоги в контексті розвитку
цифрового суспільства»

(за матеріалами МІНІСТЕРСТВА ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ
КООРДИНАЦІЙНОГО ЦЕНТРУ З НАДАННЯ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ
ВІННИЦЬКОГО МІСЦЕВОГО ЦЕНТРУ З НАДАННЯ БЕЗОПЛАТНОЇ
ВТОРИННОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ)

Здобувача вищої освіти
II курсу, групи ПУА-21д(м),
спеціальності 281 «Публічне
управління та адміністрування»
освітньої програми «Публічне
управління та адміністрування»
денної форми навчання

Миколи
Хахаліна

Науковий керівник
к.н.держ.упр., доцент

Ірина
Ніколіна

Гарант освітньої програми
к.н.держ.упр., доцент

Ірина
Ніколіна

Вінниця 2022

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ БЕЗОПЛАТНОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ЦИФРОВОГО СУСПІЛЬСТВ	7
1.1 Формування системи безоплатної правової допомоги в Україні та правова основа її діяльності	7
1.2 Організація надання безоплатної правової допомоги в Україні	12
РОЗДІЛ 2 ЦИФРОВІ РІШЕННЯ ДЛЯ ПОКРАЩЕННЯ ДОСТУПУ ДО БЕЗОПЛАТНОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ ВІННИЦЬКОГО МІСЦЕВОГО ЦЕНТРУ З НАДАННЯ БЕЗОПЛАТНОЇ ВТОРИННОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ	16
2.1 Правові засади та організація функціонування центру безоплатної правової допомоги Вінницького місцевого центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги	16
2.2. Фінансове та кадрове забезпечення Вінницького місцевого центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги	27
РОЗДІЛ 3 РОЗДІЛ ОСОБЛИВОСТІ НАДАННЯ БЕЗОПЛАТНОЇ ВТОРИННОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ ПІД ЧАС ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ	39
3.1 Правові особливості здійснення безоплатно правової допомоги під час військового стану.	39
3.2 Міжнародний досвід щодо організації діяльності реалізації права громадян на безоплатну правову допомогу	46
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	50
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	52
ДОДАТКИ	59

ВСТУП

Актуальність теми. Сучасне суспільство характеризується глобальними інформаційними технологіями, що знаходить свій прояв у процесах інформатизації та комп'ютеризації. Інформаційні технології впливають на різноманітні сфери суспільного життя, що визначається розвитком сфери освіти та науки, охорони здоров'я, культури, права, економіки та соціальної сфери. Саме сфера цифрової трансформації визначає розвиток держави, громадянського суспільства та правовий статус особистості [63, с. 30].

Сфера забезпечення прав і свобод людини і громадянина як об'єкт адміністративно-правового регулювання в умовах цифрової трансформації потребує переосмислення механізмів забезпечення права на належний рівень надання адміністративних послуг, права на свободу та безпеку, права на приватне життя, свободу совісті та свободу зібрань, права на освіту, захисту від злочинів, що підтверджується у різних сферах правозастосування. Загальноприйнятим є розуміння прав як міри можливої поведінки особи. Становлення і розвиток прав та свобод людини опосередковано юридичними нормами, якими дані права регламентовано [51].

У сучасних умовах цифровізація висуває нові вимоги до правової науки, юридичної практики, адміністративних послуг, що стосуються ефективних моделей правового регулювання різних сфер суспільного життя. Сьогодні право стає особливим засобом, інструментом, який забезпечує цифровізацію економіки, управління різних сегментів соціального буття, а розвиток цифрових технологій загострює протиріччя між потребою якісних форм і змісту нормативних правових актів, а також здатністю її задовольнити в короткі терміни. Завданням держави є забезпечення сприятливих умов, що сприяють цифровізації та створення можливостей для їх реалізації [51].

Питанням цифровізації суспільства і цифрової трансформації процесів надання послуг присвячені праці багатьох дослідників, а саме ці питання досліджували Вінник О., Запорожець Т. В., Квітка С., Старушенко Г., Ніколіна І.І., Мазаракі А. Н. та інші.

Усвідомлений підхід до епохи цифрових трансформацій потребує від держави нового бачення цифрової культури та цифрових прав людини. Тому дана тема потребує подальшого дослідження важливості надання безоплатної правової допомоги в контексті розвитку цифрового суспільства як складової формування цифрової держави.

Гіпотеза дослідження базується на припущенні, що аналіз реалізації безоплатної правової допомоги в системі демократичного врядування та дослідження сучасних викликів перед наданням безоплатної правової допомоги (БПД), дозволить визначити шляхи вдосконалення реалізації правової допомоги під час воєнного стану.

Мета дослідження полягає в тому, щоб на основі комплексного аналізу положень чинного законодавства України, проєктів законів, вітчизняних публіцистичних джерел, з урахуванням наукових теорій та позитивного досвіду, обґрунтувати теоретичні положення та розробити практичні рекомендації щодо вдосконалення адміністрування безоплатної правової допомоги у сфері цифрової трансформації в Україні.

Для досягнення поставленої мети у роботі поставлено такі основні задачі:

- охарактеризувати стан та напрямки розвитку наукової думки щодо адміністрування БПД у сфері цифрової трансформації в Україні;
- дослідити специфіку цифрової трансформації БПД як об'єкта адміністрування у Вінницькому місцевому центрі з надання безоплатної вторинної правової допомоги;
- розробити рекомендації щодо оптимізації надання безоплатної вторинної правової допомоги під час військового стану.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, які виступають відображенням у сфері цифрової трансформації під час надання безоплатної правової допомоги в Україні.

Предметом дослідження є адміністрування у сфері цифрової трансформації правової допомоги в Україні.

Методи дослідження. Під час дослідження були використані загальні та спеціальні методи наукового пізнання. Термінологічний метод дає можливість визначити категорії досліджуваної проблематики. Метод узагальнення сприяв формулюванню висновків. Статистичний метод застосовано для зіставлення результатів офіційної статистичної інформації. Метод графічного зображення був використаний з метою схематичного подання теоретичного матеріалу. Їх використання дає можливість досліджувати проблеми в єдності їх соціального змісту і юридичної форми.

Методологічною основою магістерської роботи є сукупність загальнонаукових і спеціальних методів та прийомів наукового пізнання, практичне застосування яких дало змогу здобути обґрунтовані висновки

Інформаційну базу дослідження склали документи нормативно-правового характеру, наукові праці, статистичні показники результатів надання БПД.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в узагальненні та доповненні теоретико-методичних положень щодо надання БПД в системі демократичного врядування.

Практична цінність одержаних результатів визначається тим, що результати наукового дослідження дозволили запропонувати шляхи удосконалення надання БПД в умовах воєнного стану.

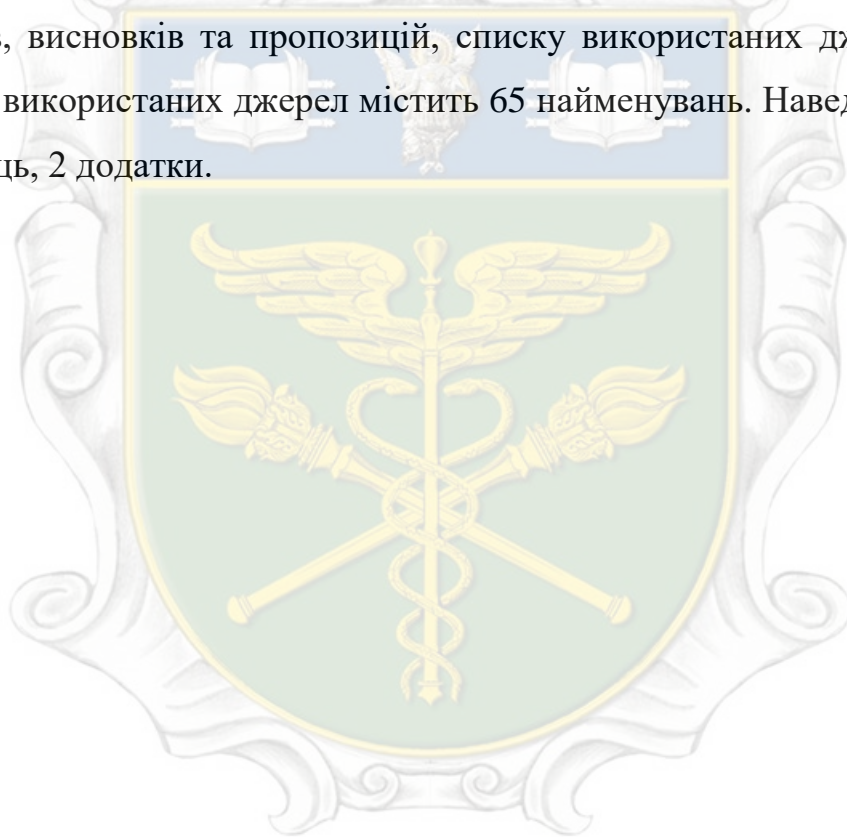
Окремі положення роботи апробовано на XI Всеукраїнській студентській науково - практичній конференції «Актуальні проблеми ефективного соціально-економічного розвитку України: пошук молодих» (м.Вінниця, ВТЕІ КНТЕУ 21 квітня 2022 р.) та на IX Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція «Менеджмент ХХІ століття: сучасні моделі,

стратегії, технології» (м. Вінниця, ВТЕІ КНТЕУ, 6 жовтня 2022р.). Результати дослідження оприлюднювались в публікаціях:

1. Хахалін М. Теоретико-правові засади безоплатної правової допомоги в контексті розвитку цифрового суспільства. *Вісник студентського наукового товариства «ВАТРА» Вінницького торговельно-економічного інституту ДТЕУ*. Вінниця: Редакційно-видавничий відділ ВТЕІ ДТЕУ, 2022. Вип.146. С. 222-232.

2. Хахалін М. Цифрові рішення для покращення доступу до безоплатної правової допомоги в Україні. *Менеджмент XXI століття: сучасні моделі, стратегії, технології: зб. матеріалів ІХ Всеукраїнської науково-практичної інтернет - конференції*, м. Вінниця, 06 жовтня 2022 р. Ч. II. С.168-178.

Структура та обсяг роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та пропозицій, списку використаних джерел і додатків. Список використаних джерел містить 65 найменувань. Наведено 13 рисунків, 6 таблиць, 2 додатки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ БЕЗОПЛАТНОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ЦИФРОВОГО СУСПІЛЬСТВА

1.1 Формування системи безоплатної правової допомоги в Україні та правова основа її діяльності

Розбудова суспільства, демократизація всіх сфер суспільного життя – стратегічна мета нашої держави, що набуває особливого значення на шляху просування України у європейський та світовий простір, наближення до європейських стандартів демократії. Головною особливістю сучасного розвитку суспільства є те, що більшість інформаційного простору займає Інтернет, завдяки якому існують унікальні можливості засобів доступу до інформації всіх видів інтересів і діяльності людини. За допомогою цифрових технологій інформація передається миттєво не маючи кордонів між країнами, глобальні мережі передачі даних розширюються та охоплюють все більше територій і населення. Рівень цифровізації та інформатизації суспільства щорічно тільки підвищується і ця тенденція лише зростає [43,с.5].

Застосування нових інтернет технологій додає все більшого прогресу в сфері надання послуг освітніх, медичних, побутових, банківських, адміністративних і т.д., цим самим значно підвищуючи рівень онлайн-комунікацій. У цьому зв'язку в сучасному світі в контексті розвитку цифровізації суспільства, постійно зростає попит на надання онлайн послуг прозорі, об'єктивної, професійної безоплатної правової допомоги [11,с.36].

Сьогодні є позитивна практика напрацювань інтернет відносин зокрема в адмініструванні безоплатної правової допомоги при постійному врахуванні специфіки цифрових компетентностей і навиків як у спеціалістів так і серед населення. Суть адміністрування безоплатної правової допомоги в контексті

розвитку цифрового суспільства в Україні полягає в наданні державою правової допомоги найбільш незахищеним верствам населення, шляхом заходів, які реалізуються відповідними органами державної влади та видатків з бюджету [60,с.102].

Адміністративно–правовий механізм забезпечення надання своєчасної компетентної правової допомоги кваліфікованими професіоналами є важливим надбанням демократичної правової держави. Саме тому, надання безоплатної кваліфікованої юридичної допомоги залишається одним із дієвих і надзвичайно важливих правових засобів забезпечення, охорони та захисту прав і свобод людини і громадянина. Ключовою метою для організації діяльності реалізації права громадян на безоплатну правову допомогу є проведені реформи в державі [17, с.175].

Питанням цифровізації суспільства і цифрової трансформації процесів надання послуг присвячені праці багатьох дослідників, а саме: Вінник О., Запорожець Т., Квітка С., Старушенко Г., Ніколіна І., Мазаракі А., Сонько Ю. та інші.

Однак, дана тема потребує подальшого дослідження важливості надання безоплатної правової допомоги в контексті розвитку цифрового суспільства як складової формування цифрової держави.

На думку науковців Нескорородженої Л., Литвин Ю. у ході розвитку інформаційних відносин, констатується значна кількість викликів, що обов'язково потребують співмірного контролю з боку уряду та держави. Водночас украї важливо забезпечити верховенство права, створити ефективний механізм захисту прав і забезпечити баланс публічних і приватних прав. У контексті прагнення нашої держави до євроінтеграційних трансформацій питання демократичного розвитку суспільства, яке буде забезпечуватися ефективним регулюванням інформаційних відносин, зокрема в мережі Інтернет, є особливо актуальним. Окрім цього, сама мережа Інтернет та її можливості стрімко розвиваються, що безпосередньо впливає на необхідність постійних наукових досліджень у цій сфері [47, с.43].

З точки зору Ніколіної І.І., цифрове урядування, це не лише можливість наблизити владу до громадян, зробивши її прозорою, відкритою та доступною, налагодити якісну взаємодію між державою та суспільством, а й ефективно надавати публічні послуги та вирішувати складні проблеми за допомогою сучасних цифрових інструментів, що неодноразово доведено міжнародною практикою [48, с.53] .

Однією із найважливіших суспільних цінностей і головним об'єктом більшості конституційно-правових відносин є права і свободи людини та громадянина, які згідно зі статті 55 Конституції України захищаються судом. Конституція України гарантує право кожного на професійну правничу допомогу, це право є одним із конституційних, невід'ємних прав людини і має загальний характер. Стаття 59 Конституції України гарантує, що: «Кожен має право на професійну правничу допомогу. У випадках, передбачених законом, ця допомога надається безоплатно. Кожен є вільним у виборі захисника своїх прав» [36].

Одним із важливих досягнень України на шляху дотримання основоположних прав людини є створення дієвої системи безоплатної правової допомоги. Дана структура є необхідною платформою для забезпечення реалізації права громадян на безоплатну правову допомогу, а саме є не тільки конституційно-правовим обов'язком держави, а й важливим вектором на шляху розвитку європейської інтеграції. Відповідно до статті 6 Європейської Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, трактується що безоплатна правова допомога є важливим елементом чесної та ефективної системи правосуддя, що базується на захисті прав людини і верховенстві права. Впроваджуючи стандарти Ради Європи та практики Європейського Суду з прав людини важливим механізмом щодо формування дієвої платформи для забезпечення доступу до правосуддя в межах права на справедливий суд та є підвищення якості та доступності правової допомоги, гарантованої державою [35].

Відповідно до ст. 59 Конституції України кожна особа має право на професійну правничу допомогу, яка надається безоплатно та є вільною у виборі захисника своїх прав відповідно до норм законодавства [36]. Дану норму можна трактувати так, що надання безоплатної правової допомоги за Основним Законом має бути доступною для всіх осіб і нічим не повинно бути обмеженою.

Н. С. Дубчак наголошує, що професійна правова допомога передбачає надання правових послуг особам, які звертаються, а зокрема: надання правових консультацій з питань з якими звертаються особи, складення позовних заяв, скарг, щодо порушених прав громадян; здійснення представництва інтересів особи в судах, інших державних органах, органах місцевого самоврядування, надання особі допомоги в забезпеченні доступу особи до вторинної правової допомоги та медіації [20, с.80].

А.В. Іванцова погодується з твердженням, що кожна особа має право на професійну правничу допомогу та передбачає створення державою необхідних правових ресурсів, за допомогою яких кожна особа могла реалізувати своє право на отримання необхідної правової допомоги в будь-який момент. Тобто державна повинна створити дієвий плацдарм щодо забезпечення кожного члена суспільства отримати належну правову допомогу, тобто створити цілу низку організаційноправових, соціально-економічних, інформаційних та інших заходів з метою реалізації гарантій прав будь-якої особи на отримання якісної правової допомоги [21, с.45].

Для реалізації державою права особи на безоплатну правову допомогу та впровадження європейських стандартів був прийнятий нормативно-правовий документ загальносуспільного значення. Із прийняттям 2011 року Закону України «Про безоплатну правову допомогу» було закріплено відповідну нормативноправову базу та утворено систему надання безоплатної правової допомоги [57]. Даний Закон визначив зміст права на безоплатну правову допомогу, порядок реалізації цього права та державні гарантії щодо надання безоплатної правової допомоги. Крім того, обумовив створення

дворівневної системи надання безоплатної правової допомоги, що включив безоплатну первинну та вторинну правову допомогу [32, с.65].

Ініціатива «Цифрові рішення для покращення доступу до правосуддя в Україні» є компонентом проєкту Програми розвитку ООН в Україні «Права людини для України» за фінансової підтримки Глобальної Програми посилення верховенства права та прав людини задля сталого миру та сприяння розвитку (Global Programme on Strengthening the Rule of Law and Human Rights for Sustaining Peace and Fostering Development) та експертного внеску Координаційного центру з надання правової допомоги в Україні. Курс нашої держави щодо цифрової трансформації, розробка та вдосконалення цифрових рішень у сфері правових послуг є одним із завдань, що має сприяти спрощенню доступу до правової допомоги, оптимізації процедурних питань отримання правової послуги, а також зменшенню корупційних ризиків та підвищенню довіри до таких послуг [56].

Для безоплатної первинної допомоги характерно надання спеціалістами інформації з правового питання щодо порядку відновлення порушеного права та порядку оскарження рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб. Безоплатна вторинна правова допомога надається безпосередньо адвокатами та фахівцями в галузі права в суді. Право на безоплатну первинну правову допомогу згідно з Конституцією України та Законом України «Про безоплатну правову допомогу» мають усі особи, які перебувають під юрисдикцією України [57].

Отже, надання безоплатної правової допомоги характеризується як успішний соціальний проєкт, який спрямований на надання безперешкодного доступу до системи безоплатної правової допомоги. Це створює підґрунтя для успішного досудового та судового врегулювання спору.

1.2 Організація надання безоплатної правової допомоги в Україні

Формування системи надання безоплатної правової допомоги було утворено у 2012 року. Координаційні центри було утворено в межах системи Міністерства юстиції (Постанова КМУ № 504 від 6 червня 2012 р.) для здійснення повноважень Мін'юсту у сфері надання безоплатної правової допомоги, зокрема, формування і впровадження ефективної системи надання безоплатної (первинної та вторинної) правової допомоги в Україні, забезпечення її доступності та якості. Ключовим органом в Україні щодо здійснення контролю за наданням безоплатної вторинної правової допомоги було утворено Координаційний центр з надання правової допомоги. (п.18 п.13 Положення про Координаційний центр з надання правової допомоги) [58]. Було створено 27 регіональних центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги, які є територіальними підрозділами Координаційних центрів в усіх областях України. У 2013 році із запровадженням системи було розпочато практику публічного захисту підозрюваних і обвинувачених у вчиненні кримінальних правопорушень. Розширення системи передбачало створення у 2015 року місцевих центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги. Кожен центр передбачав надання правових послуг особам, що їх потребували, обслуговуючи територію з населенням у межах від 250 до 600 тисяч чоловік [56].

Центри безоплатної вторинної правової допомоги відіграють вирішальну роль в організації правової допомоги, надаючи особам, які потребують безоплатної вторинної правової допомоги, адвокатів.

На рисунку 1.1 узагальнено основні структурні утворення системи надання безоплатної правової допомоги:

Основним завданням центрів є створення рівних можливостей доступу осіб до правосуддя шляхом організації надання безоплатної вторинної правової допомоги, а саме надання таких видів правових послуг, як захист від

обвинувачення; здійснення представництва інтересів осіб, які мають право на безоплатну вторинну правову допомогу (БВПД), в судах, інших державних органах, органах місцевого самоврядування, перед іншими особами, складання документів процесуального характеру [23, с.110].

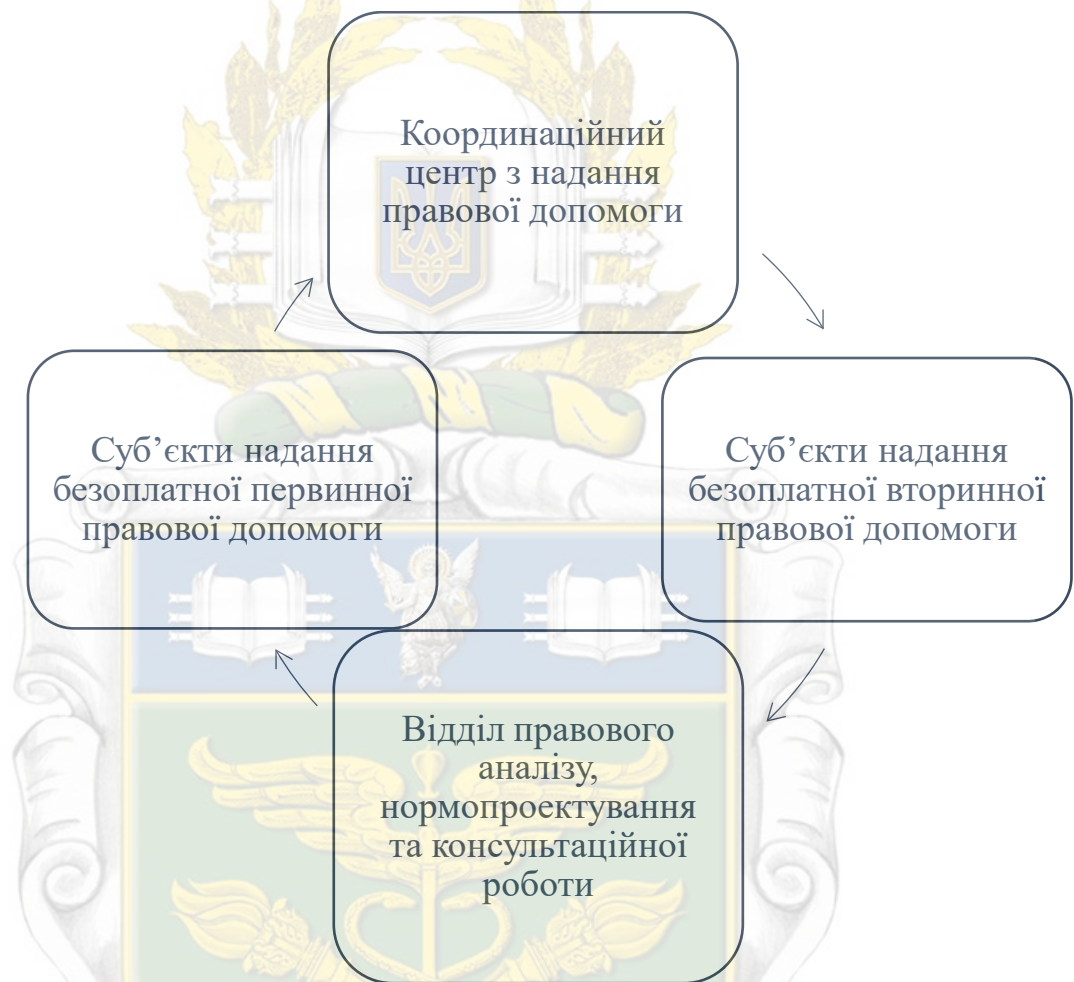

Рисунок 1.1 – Основні структурні утворення системи надання безоплатної правової допомоги

Діяльність центрів БВПД включає залучення адвокатів для надання БВПД на основі контрактів та договорів, заміни адвокатів, забезпечення надання БВПД у кримінальних провадженнях, здійснення оплати послуг адвокатів та відшкодування їхніх витрат, перевірку фінансової документації, наданої адвокатами, забезпечення регулярної оцінки потреб та рівня задоволеності суб'єктів права на БВПД, моніторинг якості надання БВПД, співпраця з правоохоронними органами, судами, органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування. Ключовим етапом завершення

інституційного розвитку системи БПД було створення понад 400 бюро правової допомоги у районних центрах та малих містах. У лютому 2016 року Міністерством юстиції була здійснена реорганізація у структурі міжрегіональних центрів було утворено 429 бюро правової допомоги, що розпочали роботу з 1 вересня 2016 року по всій території України, забезпечуючи надання як первинної правової допомоги, тобто надання консультацій, так і доступ до вторинної правової допомоги–представництва інтересів у суді, а також проведення правопросвітницьких заходів на рівні громад [56].

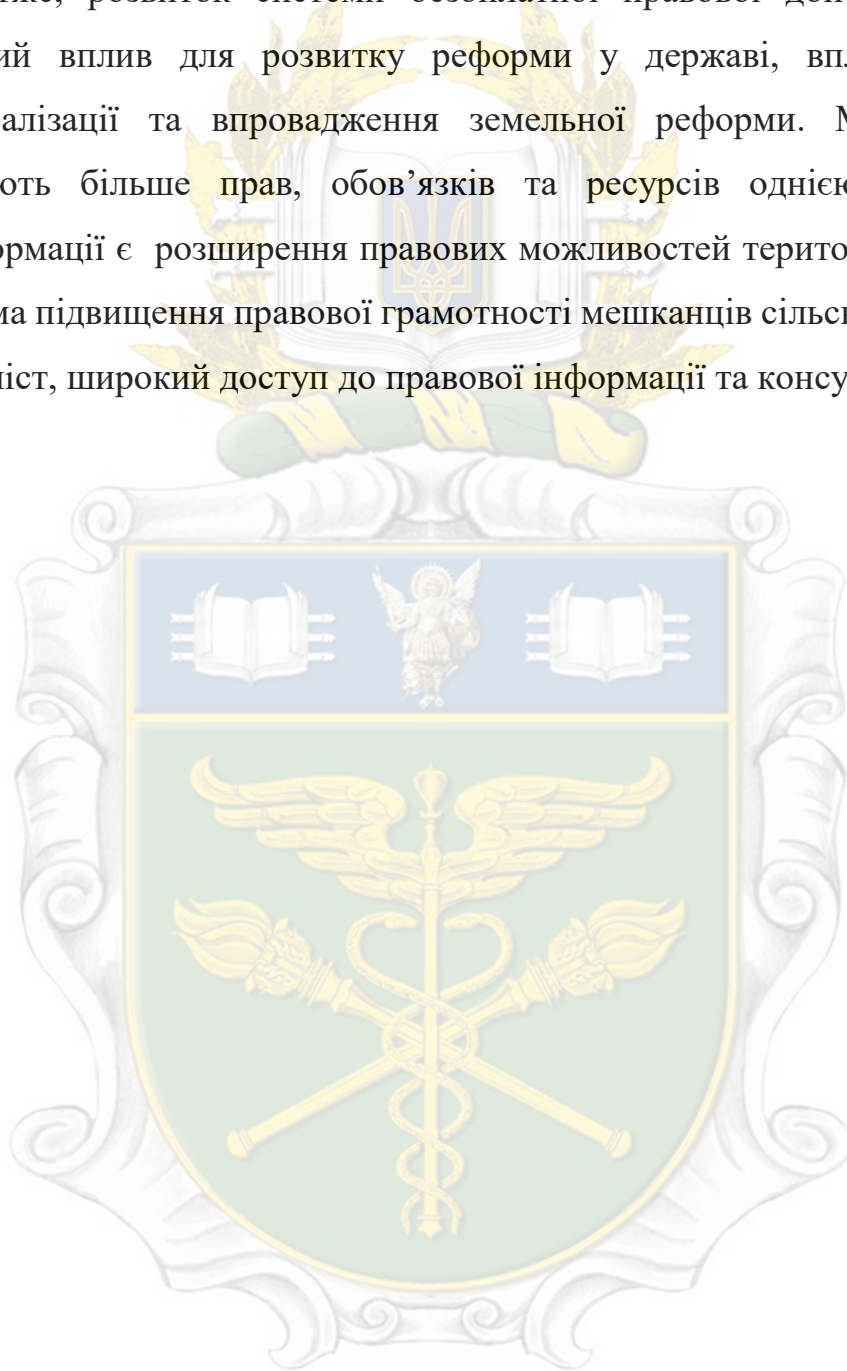
Для того, щоб система БПД працювала ефективно та користувалася довірою громадян, необхідним є незалежний (громадський) зовнішній моніторинг системи надання БПД. У 2014 році було утворено Відкриту громадську платформу розвитку української системи безоплатної правової допомоги, яка об'єднала широке коло представників неурядових організацій, включаючи Центр політико–правових реформ, ініціативу «Євромайдан–SOS», Міжнародний Фонд «Відродження», Українську Гельсінську спілку з прав людини, Українську фундацію правової допомоги, проект «Без кордонів» та незалежних адвокатів [19].

З метою забезпечення незалежності управління системою БПД, прозорості її діяльності та ефективної реалізації державної політики у сфері безоплатної правової допомоги створилася Наглядова рада Координаційного центру з надання правової допомоги. Її діяльність буде спрямована на забезпечення рівного доступу до правосуддя, щоб громадяни могли реалізувати своє право на захист та правову допомогу. Це сприятиме зростанню довіри до системи БПД [56].

Для сприяння постійному розвитку адвокатів та працівників системи, а також для розвитку дискусійного майданчику для інших зацікавлених сторін, зокрема, поліції, прокуратури, судів, правозахисних громадських організацій, органів місцевого самоврядування в рамках співпраці з Проектом, Міжнародним фондом «Відродження» та Посольством Сполучених Штатів

Америки утворено п'ять міжрегіональних ресурснокомунікаційних платформ у Києві, Одесі, Львові, Дніпрі та Харкові, як структурні підрозділи Координаційного центру [12, с.107].

Отже, розвиток системи безоплатної правової допомоги здійснило належний вплив для розвитку реформи у державі, вплив на процеси децентралізації та впровадження земельної реформи. Місцеві громади отримують більше прав, обов'язків та ресурсів однією з умов такої трансформації є розширення правових можливостей територіальних громад, а зокрема підвищення правової грамотності мешканців сільської місцевості та малих міст, широкий доступ до правової інформації та консультацій.

РОЗДІЛ 2

ЦИФРОВІ РІШЕННЯ ДЛЯ ПОКРАЩЕННЯ ДОСТУПУ ДО БЕЗОПЛАТНОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ ВІННИЦЬКОГО МІСЦЕВОГО ЦЕНТРУ З НАДАННЯ БЕЗОПЛАТНОЇ ВТОРИННОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ

2.1. Правові засади та організація функціонування центру безоплатної правової допомоги Вінницького місцевого центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги

Ключовим у становленні системи якісної правової допомоги в Україні є прийняття Закону України «Про безоплатну правову допомогу» від 02.06.2011 № 3460 -VI, що спрямований на створення механізму реалізації права кожного на безоплатну правову допомогу, закріпленого статтею 59 Конституції України, якою, зокрема, передбачено, що у випадках, передбачених законом, ця допомога надається безоплатно [36].

Вінницький місцевий центр з надання безоплатної вторинної правової допомоги має офіційний вебсайт за лінком <https://legalaid.gov.ua/tsentry/vinnitskyj-mistsevyj-tsent-r-z-nadannya-bezoplatnoyi-vtorynnoyi-pravovoyi-dopomogy/contacts> (рис. 2.1).

Рисунок 2.1 – Офіційний вебсайт

На рисунку 2.2. узагальнено види правових послуг безоплатної первинної правової допомоги та безоплатної вторинної правової допомоги.

Рисунок 2.2. – Види правових послуг безоплатної первинної правової допомоги та безоплатної вторинної правової допомоги.

У статті 4 Закону України «Про безоплатну правову допомогу» зазначається, що при реалізації права на безоплатну правову допомогу не допускається застосування привілеїв чи обмежень до осіб за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, місця проживання, за мовними або іншими ознаками [57].

На рисунку 2.3 представлено принципи державної політики у сфері надання безоплатної правової допомоги

Рисунок 2.3 – Принципи державної політики у сфері надання безоплатної правової допомоги

Згідно п. 3 ч. 1 статті 1 Закону України про безоплатну правову допомогу, правова допомога – це надання правових послуг, спрямованих на забезпечення реалізації прав і свобод людини і громадянина, захисту цих прав і свобод, їх відновлення у разі порушення. Крім того, в Законі визначено згідно п. 4 ч. 1 статті 1, що правові послуги - це надання правової інформації, консультацій і роз'яснень з правових питань; складення заяв, скарг, процесуальних та інших документів правового характеру; здійснення представництва інтересів особи в судах, інших державних органах, органах місцевого самоврядування, перед іншими особами; забезпечення захисту особи від обвинувачення; надання особі допомоги в забезпеченні доступу особи до вторинної правової допомоги та медіації [57].

Реалізація даного механізму важко переоцінити, адже саме завдяки йому можна закріплювати статус демократичної правової держави. Функціональне призначення права особи на правову допомогу є одним із основоположних прав людини щодо реалізації всіх суб'єктивних конституційних прав і свобод. Тому забезпечення верховенства прав людини є ключою ціллю для надання правової допомоги [1, с.32].

На рисунку 2.4 узагальнено покрокову схему надання безоплатної правової допомоги.

ЯК ЦЕ ПРАЦЮЄ?

Рисунок 2.4 – Як працює центр безоплатної правової допомоги.

Безоплатна первинна допомога – це вид державної гарантії, що полягає в інформуванні особи про її права і свободи, порядок їх реалізації, відновлення у випадку їх порушення та порядок оскарження рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб.

Види і завдання організації безоплатної первинної правової допомоги – це запорука ефективної роботи правової допомоги (табл. 2.1).

Таблиця 2.1 – Види правових послуг безоплатної первинної допомоги.

Безоплатна первинна допомога включає такі види правових послуг:			
надання правової інформації	надання консультацій і роз'яснень з правових питань	складання заяв, скарг та інших документів правового характеру	надання допомоги в забезпеченні доступу особи до вторинної правової допомоги та медіації

Право на безоплатну правову допомогу для певних категорій осіб закріплюється низкою законів України. Зокрема, це особи, визначені законами України:

- "Про реабілітацію жертв політичних репресій в Україні"
- "Про статус ветеранів війни і гарантії їх соціального захисту"
- "Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянину незаконними діями органів дізнання, досудового слідства, прокуратури і суду"
- "Про психіатричну допомогу"
- "Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту"
- "Про соціальні послуги"
- "Про охорону дитинства" тощо [44,с.9].

Згідно із Законом таку допомогу можуть отримати усі особи, які перебувають під юрисдикцією України. В той же час суб'єктами надання безоплатної первинної правової допомоги є органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, фізичні та юридичні особи приватного права, спеціалізовані установи. Також Законом України «Про безоплатну правову допомогу» визначається порядок розгляду звернень про надання безоплатної первинної правової допомоги, а саме:

1. Звернення про надання одного з видів правових послуг надсилаються або подаються особами, які досягли повноліття, безпосередньо до центральних та місцевих органів виконавчої влади, територіальних органів центральних органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування відповідно до їх компетенції.

2. Звернення про надання одного з видів правових послуг, що стосуються дітей, надсилаються або подаються їх законними представниками.

3. Звернення про надання одного з видів правових послуг, що стосується осіб, визнаних судом недієздатними, або дієздатними яких обмежена судом, надсилаються або подаються їх опікунами чи піклувальникам.

4. Органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування у разі письмового звернення осіб про надання будь-якого з видів правових послуг, що віднесені до їх повноважень, зобов'язані надати такі послуги протягом 30 календарних днів з дня надходження звернення.

5. Якщо у зверненні особи містяться лише прохання про надання відповідно правової інформації, така правова допомога надається не пізніше п'ятнадцятиденного терміну з дня отримання звернення.

6. Органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування забороняється встановлювати плату за надання будь-якої з видів правових послуг та за видачу особами бланків заяв, звернень, запитів, довідок, інших документів, подання яких передбачено законодавством для реалізації прав і свобод людини і громадянина [44,с.12].

Безоплатна вторинна правова допомога – вид державної гарантії, що полягає у створенні рівних можливостей для доступу осіб до правосуддя (табл.2.2.).

Таблиця 2.2. Види правових послуг безоплатної вторинної правової допомоги

Безоплатна вторинна правова допомога включає такі види правових послуг:	
захист від обвинувачення процесуального характеру, складення документів	здійснення представництва інтересів осіб, що мають право на безоплатну вторинну правову допомогу, в судах, інших державних органах, органах місцевого самоврядування

Закон визначає широке коло суб'єктів, які мають право на отримання вторинної БПД [19]:

- особи, середньомісячний сукупний дохід сім'ї яких є нижчим суми прожиткового мінімуму;
- діти-сироти;
- діти, позбавлені батьківського піклування;
- безпритульні діти;
- діти, які можуть стати або стали жертвами насильства в сім'ї;
- особи, до яких застосовано адміністративне затримання чи арешт;
- особи, які відповідно до положень кримінального процесуального законодавства вважаються затриманими;
- особи, стосовно яких обрано запобіжний захід у вигляді тримання під вартою;
- особи, в кримінальних провадженнях стосовно яких відповідно до положень Кримінального процесуального кодексу України захисник залучається слідчим, прокурором, слідчим суддею чи судом для здійснення захисту за призначенням або проведення окремої процесуальної дії, а також особи, засуджені до покарання у вигляді позбавлення волі, тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців або обмеження волі;
- біженці та особи, які потребують додаткового або тимчасового захисту;
- ветерани війни; особи, які мають особливі заслуги та особливі трудові заслуги перед Батьківщиною;
- особи, які належать до числа жертв нацистських переслідувань;
- особи, щодо яких суд розглядає справу про обмеження цивільної дієздатності фізичної особи, визнання фізичної особи недієздатною та поновлення цивільної дієздатності фізичної особи;
- особи, щодо яких суд розглядає справу про надання психіатричної допомоги в примусовому порядку [44, с.15].

На рисунку 2.5 узагальнено схему отримання безоплатної правової допомоги.

Рисунок 2.5. – Як отримати безоплатну правову допомогу?

Вінницький місцевий центр з надання безоплатної вторинної правової допомоги є територіальним відділенням Координаційного центру з надання правової допомоги (рис. 2.6)

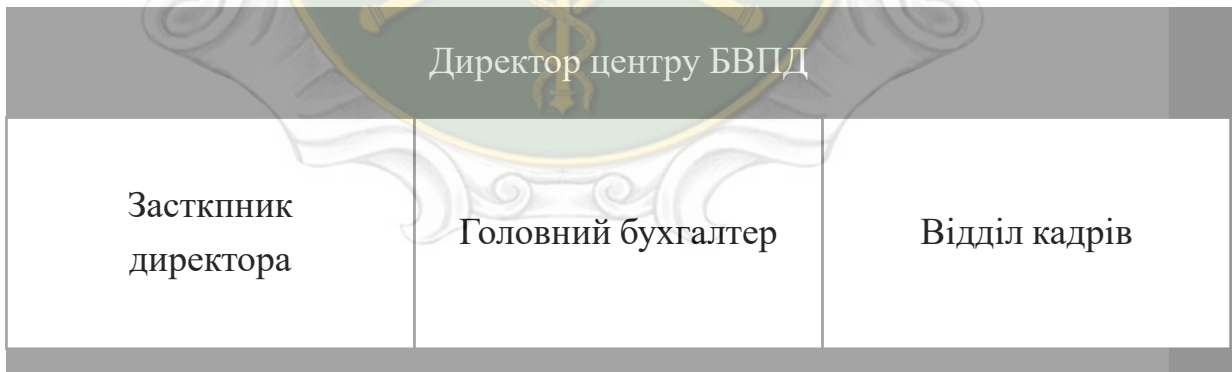

Рисунок 2.6. – Структура центру безоплатної вторинної правової допомоги м. Вінниці

Вінницький місцевий центр підпорядковується Регіональному центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги у Вінницькій області.

На рисунку 2.7 узагальнено відділи Центру надання безоплатної вторинної правової допомоги м. Вінниця

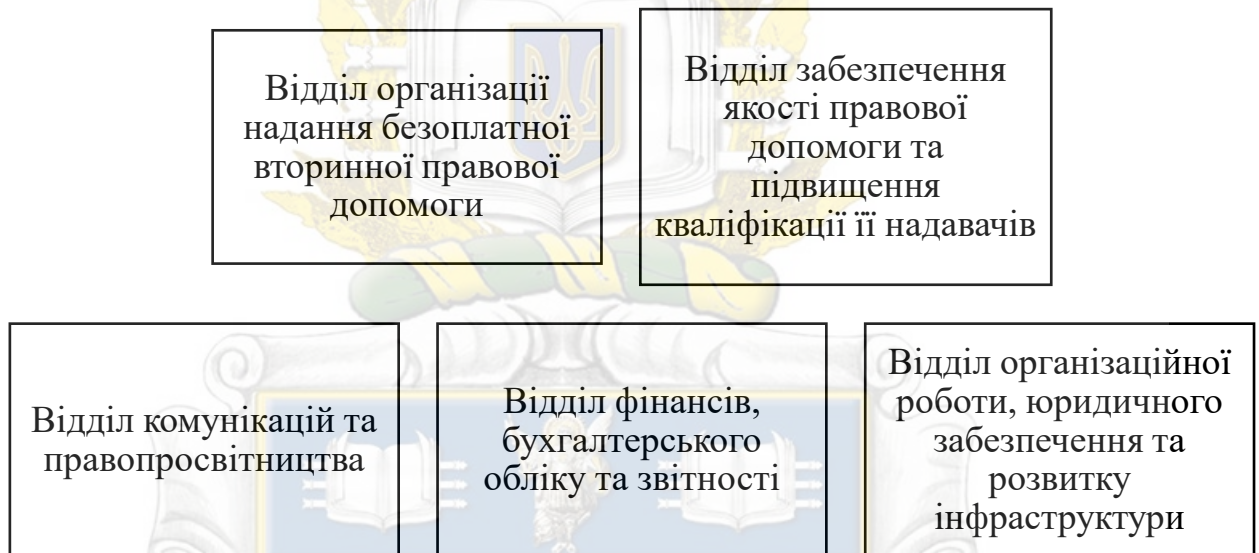

Рисунок 2.7 – Відділи Центру безоплатної вторинної правової допомоги м. Вінниці

Суб'єктами надання вторинної БПД в Україні є центри з надання вторинної БПД, які є регіональними відділеннями Координаційного центру з надання правової допомоги, та адвокати включені до Реєстру адвокатів, які надають вторинну БПД. Управління системою надання БПД та її фінансування законом покладено на державу в особі Кабінету Міністрів України та Міністерства юстиції України [60, с.103].

Перелік адміністративно-територіальних одиниць, на територію яких поширюється діяльність місцевого центру:

- Агрономічна, Вінницька,
- Вороновицька, Гніванська,
- Лука-Мелешківська,

- Стрижавська,
- Сутисківська,
- Тиврівська,
- Якушинецька
- Територіальні громади Вінницького району;
- Барська,
- Жмеринська,
- Копайгородська,
- Северинівська,
- Станіславчицька територіальні громади Жмеринського району.

Відповідно до покладених на нього завдань, місцевий центр, зокрема:

- розповсюджує інформацію у сфері захисту прав, свобод і законних інтересів громадян, надання безоплатної правової допомоги;
- проводить тематичні семінари, лекції, зокрема у навчальних закладах, закладах позашкільної освіти, в закладах післядипломної освіти, навчально-виховних закладах для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування; для визначених категорій громадян з метою підвищення правової свідомості, культури та освіченості населення, запобігання кримінальної протиправності;
- надає правову інформацію, консультації і роз'яснення з правових питань;
- забезпечує складення заяв, скарг та інших документів правового характеру;
- забезпечує роботу бюро правової допомоги;
- забезпечує відвідування осіб, зокрема одиноких, похилого віку, з обмеженими фізичними можливостями, за місцем їх перебування, а також осіб, які постраждали від домашнього насильства або насильства за ознакою статі, на базі загальних та спеціальних служб підтримки постраждалих осіб з метою надання зазначеним особам адресної безоплатної правової допомоги;

- забезпечує представництво визначених законодавством інтересів осіб у судах, інших державних органах, органах місцевого самоврядування, перед іншими особами на підставі довіреності, виданої особою, яка звернулася за наданням безоплатної вторинної правової допомоги, а також надання інших видів правових послуг безоплатної вторинної правової допомоги таким особам.

У структурі Вінницького місцевого центру утворені такі бюро правової допомоги:

- Сектор “Вінницьке бюро правової допомоги №1”;
- Сектор “Вінницьке бюро правової допомоги №2”;
- Сектор “Барське бюро правової допомоги”;
- Сектор “Тиврівське бюро правової допомоги”;
- Сектор “Жмеринське бюро правової допомоги”.

Отже, адміністрування безоплатної правової допомоги в контексті розвитку цифрового суспільства на державному рівні через відповідні механізми, методики серед широких верств населення все частіше розміщуватиметься у центрах надання адміністративних послуг, об’єднаних територіальних громадах, навчальних закладах, бібліотеках. Подальша цифровізація безоплатної правової допомоги буде переважати під час широкого впровадження програм і проектів у рамках «цифрової держави» та «цифрового суспільства» та позитивно впливати на людину, її життєві компетентності, знання, поведінку, цінності.

2.2. Фінансове та кадрове забезпечення Вінницького місцевого центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги

Фінансування системи безоплатної правової допомоги завжди було прозорим. Останніми роками близько 80% коштів з Державного бюджету України, які виділяються на систему БВПД, йдуть на фінансування послуг адвокатів, які надають безоплатну вторинну правову допомогу, та на оплату праці юристів, які надають правову допомогу [41, с.20].

Оплата послуг адвокатів, які надають безоплатну вторинну правову допомогу, та відшкодування витрат, пов'язаних з її наданням, здійснюється виключно за бюджетною програмою «Оплата послуг та відшкодування витрат адвокатів з надання безоплатної вторинної правової допомоги», бюджетні призначення якої визначені Законом України «Про Державний бюджет України на 2021 рік». У 2021 році за цією бюджетною програмою виділено 385,2 млн грн. Видатки на оплату послуг адвокатів, які надають БВПД, щороку зростають. У 2018 році це було 292,2 млн, у 2019 – 337,4 млн, у 2020 році – 351,5 млн грн [45, с.85].

При плануванні видатків на 2021 рік враховано зростання рівня прожиткового мінімуму для працездатних осіб, середній розмір якого в 2021 році становитиме 2 тис. 333 грн, що відповідно впливає на розмір оплати за годину роботи адвоката з надання правової допомоги. Також враховано розширення переліку категорій осіб, які мають право на БВПД згідно зі ст. 14 Закону України «Про безоплатну правову допомогу».

Так, новими суб'єктами права на БВПД стали: викривачі корупції (з 1 січня 2020 року), громадяни України – власники земельних ділянок, які проживають у сільській місцевості (з 16 січня 2020 року), особи, які звернулися із заявою про визнання особою без громадянства (з 18 жовтня 2020 року). Загалом, обсяг фінансування видатків на оплату послуг адвокатів, що закладений у Державному бюджеті на 2021 рік, був цілком достатнім. Проте була проблема – протягом року помісячний розподіл бюджетних призначень

був нерівномірним. Наприклад, планом асигнувань на січень передбачено лише 3,8 млн грн, лютий – 7,7 млн грн, березень – 19,3 млн грн, тоді як на грудень передбачено 57,8 млн гривень. Це пов'язано з особливостями формування видаткової частини державного бюджету, що своєю чергою залежить від формування його дохідної частини – тобто від того, який розмір надходжень до державного бюджету заплановано помісячно Міністерством фінансів. Тому використати у липні кошти, що заплановані, наприклад, на грудень, без внесення відповідних змін до помісячного розпису асигнувань Міністерством фінансів неможливо.. З початку року станом на 1 липня адвокатам, які надають БВПД, виплачено понад 104 млн гривень.

За оперативною інформацією центрів з надання БВПД станом на 1 липня 2021 року загальна сума зареєстрованих в органах ДКСУ фінансових зобов'язань перед адвокатами, з якими центрами з надання БВПД укладено контракти, становить 118,6 млн грн, у той час як бюджетні асигнування, передбачені на цей період, становили лише 107,8 млн грн.

Основна причина заборгованості – нерівномірний помісячний розподіл бюджетних асигнувань, що виділяються з Державного бюджету України на оплату послуг адвокатів, які надають БВПД. У першій половині року подібні проблеми з фінансуванням виникають досить регулярно, і не лише в системі БПД, а й в багатьох інших установах та організаціях, що фінансуються з Державного бюджету України. Дається взнаки недосконалість бюджетного процесу загалом в країні [52, с.55].

У наступних місяцях було заплановане поступове збільшення асигнувань за бюджетною програмою, що дозволило скоротити заборгованість перед адвокатами, які надають безоплатну вторинну правову допомогу. У 2021 році на фінансування системи БПД у Державному бюджеті було передбачено 954,8 млн грн, з них 385,2 млн грн (тобто 40%) – на оплату послуг адвокатів та 333,5 млн грн (це 35%) – на оплату роботи юристів, які безпосередньо надають безоплатну правову допомогу.

Адвокати – ключові партнери системи БПД. За січень – червень 2021 року адвокати, які співпрацюють з системою БПД, отримали 65,1 тис. доручень для надання БВПД. Зокрема, для захисту у кримінальних справах й у випадках затримання та арешту – 47 тис. доручень, для здійснення представництва інтересів або складання процесуальних документів у цивільних та адміністративних справах – 18,1 тис. доручень. Цього року завершено багато справ, які були розпочаті торік. Протягом січня – червня адвокати подали 73,2 тис. актів надання безоплатної вторинної правової допомоги з відповідними додатками для отримання винагороди й відшкодування витрат, пов'язаних з наданням такої допомоги.

Саме 11 листопада 2022 року 32 кандидати, яких відібрала комісія (заочно), пройдуть індивідуальні співбесіди, під час якої адвокати оцінюватимуться за критеріями мотивації до надання безоплатної правової допомоги, комунікабельності, емоційної врівноваженості, вміння представити приклади надання правової допомоги. За рішенням комісії, співбесіда може проводитися дистанційно, в режимі відеоконференції за умови наявності технічної можливості. У разі проведення співбесіди дистанційно, канал зв'язку, час і дата початку проведення такої співбесіди узгоджуються з адвокатом будь-яким доступним способом, у тому числі засобами телекомунікаційного зв'язку.

На рисунку 2.8. узагальнено інформацію про конкурс з відбору адвокатів, які забезпечуватимуть надання безоплатної вторинної правової допомоги у Вінницькій області.

Можливим є різні форми залучення адвокатів до надання БВПД. Зокрема, такі фахівці можуть працювати на підставі цивільно-правових договорів. Цивільно-правовий договір має певні особливості:

- відносини регулюються цивільним законодавством;
- договір обов'язково оформляється у письмовому вигляді. Важливо те, що наказ про прийняття на роботу не оформляється, і запис у трудову книжку не вноситься;

- предметом договору є кінцевий результат роботи – виконана робота.

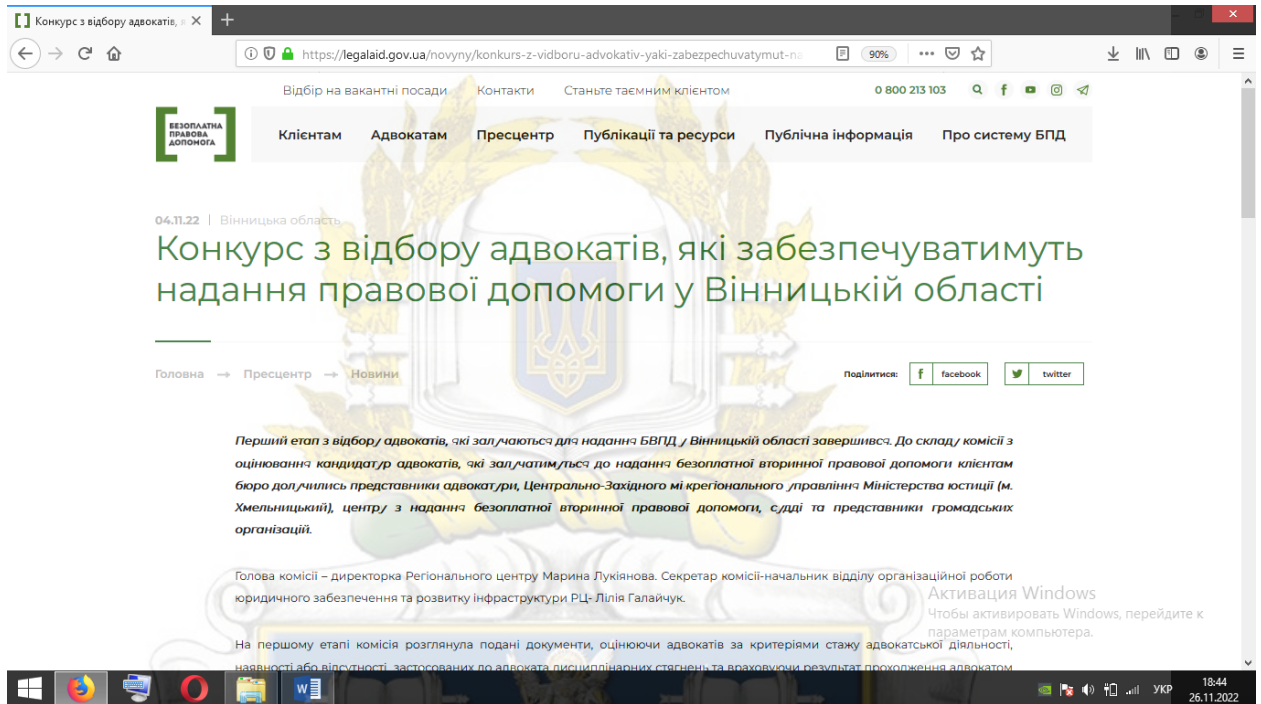

Рисунок 2.8. – Інформація про конкурс з відбору адвокатів, які забезпечуватимуть надання безоплатної вторинної правової допомоги у Вінницькій області.

Якщо у штатному розписі ради є посада юрисконсульта, то необхідно в договорі передбачати певний вид роботи, послуги, що не входить до посадових обов'язків юрисконсульта. Також у разі залучення фізичної особи до виїзних прийомів варто окремим додатком до Договору прописати графік виїзних прийомів, а в самому договорі передбачити, за чий кошт покриваються витрати на проїзд.

Попередньо складений графік роботи юриста у населеному пункті у сільській місцевості розміщується в адміністративному будинку, де знаходяться відповідні рада та адміністрація. Важливо розміщувати графік прийому разом із адресою в будь-яких носіях інформації, де повідомляється про надання первинної правової допомоги (на біл-бордах, в місцевій газеті), в

інформаційно-довідкових куточках територіального центру соціального обслуговування, Пенсійного фонду [63, с.31].

Приклад практики залучення адвокатів, фахівців у галузі права: досвід здійснення графіку прийому продовж 2020-2021 рр. у Вінницькому районі Вінницької області, первинна БПД надавалася за графіком, один раз на тиждень щопонеділка з 9.00 до 17.00. В інші дні юрист опрацьовував звернення громадян, отримуючи їх від працівників через Інтернет і по телефону. Двічі або тричі на місяць здійснювалися виїзні прийоми в селах району.

Бюджетним кодексом та законами про бюджет не передбачається безпосередні видатки на організацію надання первинної правової допомоги у громадах [60, с.102]. Слід скористатися можливістю здійснення видатків на спільні цільові, галузеві програми. У статті 92 Бюджетного кодексу зазначено, що місцеві ради можуть передавати кошти на здійснення видатків, що не враховуються під час визначення міжбюджетних трансферів (кошти, які безоплатно і безповоротно передаються з одного бюджету до іншого) на виконання спільних цільових програм [58].

Згідно із статті 101 умови надання таких субвенцій визначаються відповідним договором сторін. Тому необхідно затвердити районну цільову програму, яка готується відповідно до основних принципів розробки цільових програм. Ініціатором розробки може бути структурний підрозділ районної державної адміністрації, територіальний підрозділ центрального органу виконавчої влади, орган місцевого самоврядування. Підставою для її розробки є наявність проблеми на рівні області, району та можливості ресурсного забезпечення виконання заходів програм [34].

Результати ефективної цифровізації системи безоплатної правової допомоги на рівні громади це:

- підвищення авторитету органів місцевого самоврядування в громаді;
- правова освіта - правова культура - безпека села, селища, міста;

- моніторинг проблем громади;
- сталий розвиток громади;
- залучення додаткових ресурсів;
- економія коштів місцевих бюджетів;
- підвищення рівня та якості життя (табл.2.3)

Таблиця 2.3 – Результати ефективною цифровізації системи безоплатної правової допомоги на рівні громади

Для органів місцевого самоврядування:	Для громади:
<ul style="list-style-type: none"> - Розвантаження органів та посадових осіб від функцій надання безоплатної первинної правової допомоги; - Підвищення авторитету органів влади та МС; - Фахова допомога органам МС; - Можливість оптимізації структури і штату виконавчих органів МС; - Підвищення рівня законності в діяльності органів МС, їх правової обізнаності та правосвідомості. 	<ul style="list-style-type: none"> - Гарантована можливість отримання БПД; - Гарантована якість послуг, допомоги; - Зняття соціальної напруженості у громаді;

Підвищення рівня професійної спроможності та забезпечення надання послуг залишається ключовим завданням для розвитку системи безоплатної правової допомоги. Зважаючи на міжнародні та конституційні зобов'язання, потреби громадськості у забезпеченні безоплатної правової допомоги в Україні спрямовані на посилення спроможності системи БПД. Команда фахівців системи БПД виокремила найголовніші вектори розвитку та визначила потенційні ризики у функціонуванні системи у найближчі три роки. Були напрацьовані завдання та заходи для досягнення цілей, визначених системою БПД на 2021–2023 роки, а саме: підвищення рівня правової

свідомості, культури та освіченості людей. У цьому контексті планується впровадити новий сервіс–соціологічні дослідження правових потреб громадян, зокрема у питаннях земельних відносин. Планується визначити правові потреби громадян та громад, а також оцінити вплив від реалізації заходів з посилення правової спроможності громад на місцевому та загальнонаціональному рівнях. Поряд із провідною темою земельних правовідносин буде визначена обізнаність та ставлення українців до системи надання БПД [25,с.20].

Мотивація та стимулювання людей до вирішення правових проблем у правовий спосіб, зокрема за допомогою механізмів системи надання безоплатної правової допомоги. Серед напрямів співпраці – організація спільних правопросвітницьких заходів, спрямованих на підвищення рівня правової поінформованості громад. Метою цих заходів є проведення конструктивного діалогу та налагодження системної співпраці між Регіональним центром з надання БВПД, місцевими центрами, бюро та представниками органів виконавчої влади, територіальних громад щодо надання правової допомоги не лише конкретним громадянам, а й робота з посилення правової спроможності та правових можливостей територіальних громад.

Під час розробки заходів, пов'язаних з правопросвітництвом, враховано соціальний та віковий склад територіальних громад, оскільки найменш захищені групи населення позбавлені доступу до «цифрових» механізмів та рішень, які зараз широко використовуються – сайти, мобільні додатки, соціальні мережі, тощо. З переходом на дистанційну форму роботи фахівці системи БПД освоїли нові сервіси онлайн — комунікації з клієнтами [63, с.30].

Ще одним із основних завдань Державної цільової програми формування системи БПД є запровадження механізму безперервного навчання, зокрема, професійної підготовки та підвищення кваліфікації адвокатів, залучених до надання безоплатної правової допомоги, працівників КЦ і центрів БВПД. Програма визначає низку заходів, спрямованих на

досягнення цієї мети, розробка і вдосконалення відповідних навчальних програм, організація тематичних семінарів і тренінгів, включаючи тренінги з управлінської тематики для всіх керівників центрів БВПД [30].

Для забезпечення високої якості надання правових послуг в системі безоплатної правової допомоги серед державних установ здійснює діяльність комунікаційна платформа для професійного навчання та впровадження інноваційних практик у сфері права і доступу до правосуддя–мережа правових клубів PRAVOKATOR [29].

На рисунку 2.9 наведено скрін платформи дистанційного навчання системи безоплатної правової допомоги PRAVOKATOR

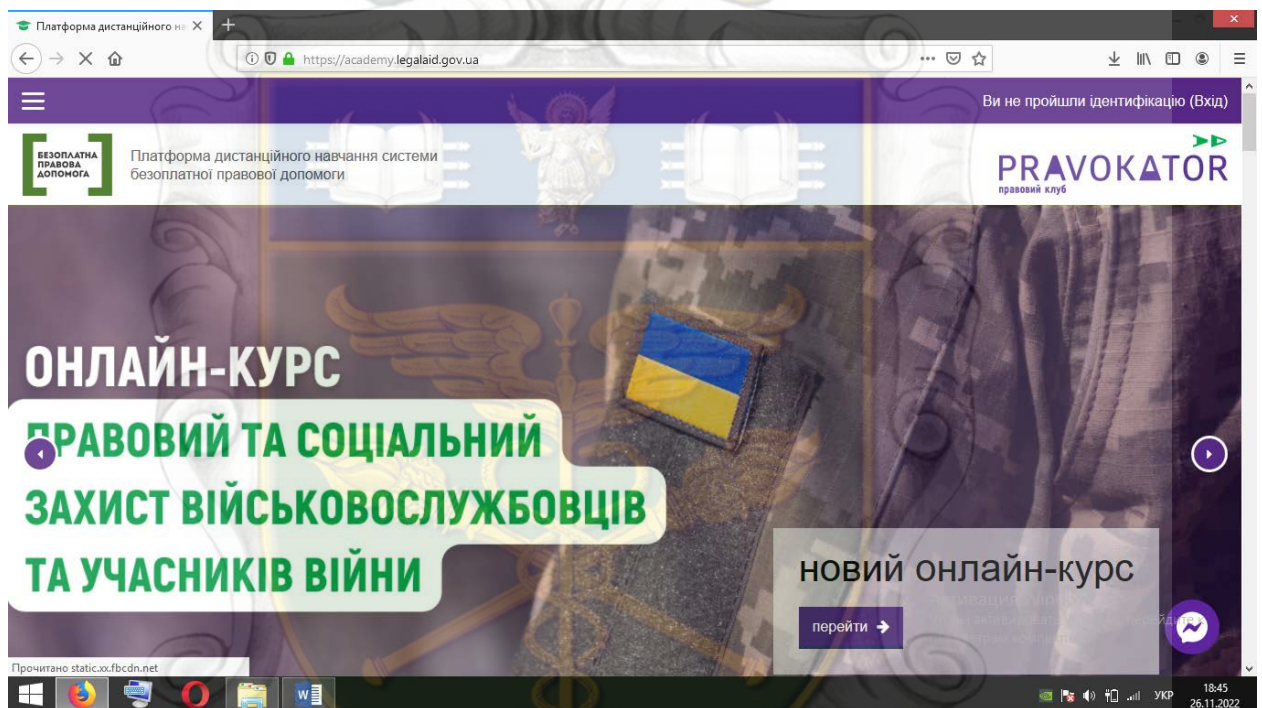

Рисунок 2.9 – Платформа дистанційного навчання системи безоплатної правової допомоги PRAVOKATOR

Завдяки постійній комунікації, адвокати та фахівці системи БПД мають можливість обмінюватися досвідом, підвищувати кваліфікацію. Проведення навчання з питань доступу до медіації залишається важливим і сьогодні. Для кращої взаємодії з клієнтами було б доречним введення посади психолога та медіатора. У м. Вінниці працює кабінет медіації, де мешканці

міста та області можуть вирішувати свої сімейні та спадкові спори за допомогою медіатора на безоплатній основі. Кабінет функціонує з 2019 року, на базі Вінницький місцевий центр з надання БВПД, що знаходиться за адресою: вул. Василя Порика, 29, м. Вінниця.

Як скористатися послугами медіації

- Звернутися до Української академії медіації <http://mediation.ua/>
- Звернутися до центрів з надання безоплатної правової допомоги <https://www.legalaid.gov.ua/tsestry/>
- Звернутися до Національної асоціації медіаторів України <http://namu.com.ua/ua/>

На рисунку 2.10 наведено інформацію про доступ до медіації.

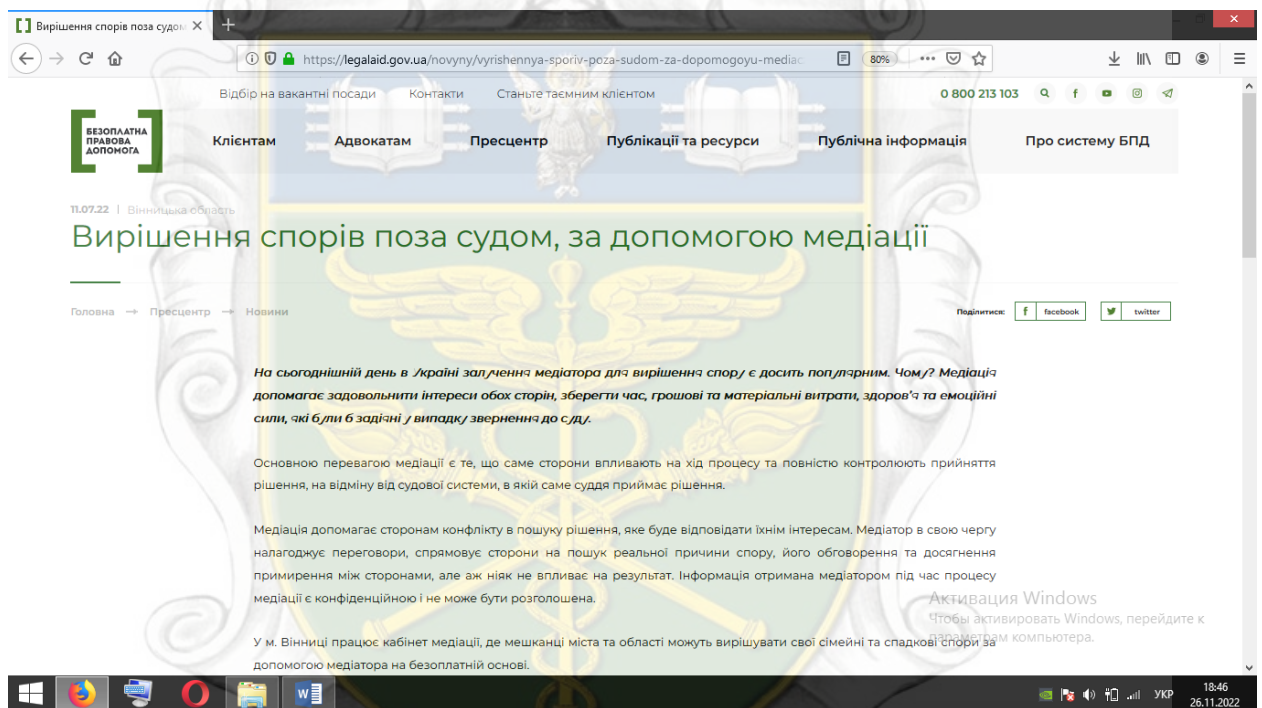

Рисунок 2.10 –Вирішення спорів поза судом за допомогою медіації.

Згідно із Законом на КЦ покладено завдання щодо проведення тренінгів, здійснення методичного забезпечення і консультативної підтримки адвокатів БВПД, співробітників регіональних центрів БВПД, органів місцевого самоврядування, а також утворених ними спеціалізованих установ та громадських приймалень з надання безоплатної первинної правової допомоги,

а також проведення конференцій та інших заходів обміну інформацією в галузі правової допомоги [34].

Важливим механізмом системного забезпечення надання безоплатної правової є Комплексна інформаційно–аналітична система. Вона є тим інструментом, що має полегшити роботу та управління системою БПД, служить основою для всіх ключових процесів і процедур, у тому числі направлення «запитів» на надання БВПД від уповноважених органів, управління людськими ресурсами, моніторингу та розподілу справ і робочого навантаження між адвокатами та компенсації їхніх витрат тощо [9,с.125].

Належне функціонування комплексної інформаційно–аналітичної системи дозволить досягти прозорості та підзвітності у роботі системи БВПД, допомагатиме здійснювати контроль за якістю надання допомоги і загальний нагляд з боку Координаційного центру, а також своєчасну і всебічну публічну звітність [14,с.23].

Розвиток процесів діджиталізації, створення особистого кабінету для громадян, яким необхідна правова допомога може статися необхідним ресурсом під час роботи в офлайн режимі та покращенням роботи БПД в цілому [15,с.12].

Важливим нововведенням для застосування отриманих теоретичних знань на практиці є юридична клініка–особливий механізм сприяння якості юридичної освіти, що проявляється у створенні для студентів можливості під час навчання практикуватись в юридичній професії. Проте для діяльності студентів у даній сфері повинно бути проведено навчання для підготовки надання безоплатної правової допомоги незахищеним категоріям населення.

Таким чином, головними якостями фахівців безоплатної правової допомоги щодо забезпечення індивідуального підходу для клієнта є професіоналізм, оперативність у роботі, розуміння потреб кожного клієнта і вміння працювати з людьми в складних життєвих обставинах.

Отож, у невеликих сільськогосподарських районах, віддалених від обласного центру, дуже важливо здійснювати виїзні прийоми. На них

приходять люди, які за станом здоров'я, за віком не можуть приїхати до районного центру. Виїзні прийоми юристів здійснюються в приміщеннях сільських рад, закладів культури, бібліотек тощо. Наразі найбільш перспективними напрямками можна вважати проведення виїзних групових консультацій, лекцій у селах на певні конкретно визначені теми (наприклад, порядок оформлення спадщини).

Отже, саме завдяки надання спеціалістами компетної та своєчасної правової допомоги можна сформути високий рівень довіри до системи БПД. Крім того, нові виклики, пов'язані зі зміною територіального устрою у державі та інші реформи, потребують адаптації фахівців до новацій у державі, а тому важливим питанням стає удосконалення цифровізації системи БПД, що зможе зменшити рівень корупційних впливів, створити умови для розширення доступу громадян до якісної безоплатної правової допомоги та підвищити рівень правової спроможності територіальних громад та правової свідомості громадян. Фінансування програми БПД, здійснюється за умови затвердження бюджетних призначень на її виконання бюджету на відповідний рік. Після затвердження програми у разі недостатності коштів бюджету, можуть бути укладені договори з місцевими радами щодо передачі коштів у вигляді субвенцій на її реалізацію.

РОЗДІЛ 3

ОСОБЛИВОСТІ НАДАННЯ БЕЗОПЛАТНОЇ ВТОРИННОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ ПІД ЧАС ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

3.1. Правові особливості здійснення безоплатно правової допомоги під час військового стану

Сьогодні в Україні одним із пріоритетів системи безоплатної правової допомоги є захист прав військовослужбовців Збройних Сил України. Кожен військовослужбовець може безкоштовно отримати консультації та роз'яснення з будь-яких правових питань, допомогу в підготовці документів для отримання соціальних пільг і гарантій. Ветерани війни, члени сімей загиблих захисників України можуть також безкоштовно скористатися послугами юриста або адвоката для представництва в судах.

Працівники системи БПД постійно забезпечують роботу консультаційних пунктів доступу до правової допомоги у приміщеннях органів державної влади, місцевого самоврядування, соціального захисту населення, місцях розміщення внутрішньо переміщених осіб, у тих регіонах, де не ведуться бойові дії. Звернутися до найближчого бюро правової допомоги за безоплатною первинною та вторинною правовою допомогою можна незалежно від реєстрації місця проживання.

Відповідно до статті 11 Закону України «Про надання безоплатної правової допомоги» повинно бути організовано особистий прийом громадян для надання безоплатної первинної правової допомоги, а саме:

- органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування зобов'язані проводити особистий прийом осіб, які потребують безоплатної первинної правової допомоги, з питань, що належать до компетенції відповідного органу виконавчої влади чи органу місцевого самоврядування.

- прийом осіб, які потребують безоплатної первинної правової допомоги, проводиться постійно в установлені дня та години; графік прийому осіб доведений до їх відома.
- якщо під час особистого прийому встановлено, що особа потребує надання безоплатної вторинної правової допомоги, працівник, який проводить особистий прийом, зобов'язаний роз'яснити їй порядок подання звернення про надання безоплатної вторинної правової допомоги [57].

В таблиці 3.1 узагальнено надання безоплатної правової допомоги в умовах воєнного стану - допомога онлайн.

Таблиця 3.1 – Безоплатна правова допомога в умовах воєнного стану - допомога онлайн

Допомога онлайн
<p>У контакт-центрі системи БПД за номером 0 800 213 103 надаються консультації та роз'яснення з правових питань, додаткові відомості про надання безоплатної правової допомоги тощо. Дзвінки зі стаціонарних та мобільних телефонів у межах України безкоштовні. Дзвінки приймаються щоденно з 8 до 19 години.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Номер для дзвінків з-за кордону +38 044 363 10 41 (вартість дзвінка з-за кордону за тарифами вашого оператора зв'язку).
<ul style="list-style-type: none"> • поставити правове запитання можна через телеграм-бот «Безоплатна правова допомога (консультації)».
<ul style="list-style-type: none"> • готові правові консультації можна переглянути на довідково-інформаційній платформі правових консультацій WikiLegalAid та у мобільних застосунках «Безоплатна правова допомога» або «Твоє право».

Бюро правової допомоги працюють по всій Україні, за винятком регіонів, де наразі тривають воєнні дії. Пілотний проєкт щодо централізованого прийняття повідомлень про затримання та призначення адвокатів, які надають безоплатну вторинну правову допомогу затриманим особам, розпочався ще до військових дій в Україні. Але в умовах воєнного

стану такі зміни в організації роботи чергових частин регіональних центрів з надання БВПД стали вкрай необхідними для діяльності системи БПД. Повномасштабне вторгнення спричинило низку проблем, які виникають під час взаємодії працівників регіональних центрів та адвокатів. Так, дещо зменшилася кількість адвокатів, які надають безоплатну вторинну правову допомогу. Деякі з них зараз захищають Україну зі зброєю в руках, інші стали ВПО або виїхали за кордон [59].

В таблиці 3.2 узагальнено надання безоплатної правової допомоги в умовах воєнного стану - допомога офлайн

Таблиця 3.2 – Безоплатна правова допомога в умовах воєнного стану - допомога офлайн.

Допомога офлайн
Подивитися розташування, номери телефонів та актуальну інформацію про режим роботи бюро правової допомоги можна на мапі , яка регулярно оновлюється. Там також можна дізнатися графік роботи консультаційних пунктів (дату та час проведення прийому осіб).
Для отримання безоплатної правової допомоги в умовах воєнного стану офлайн необхідно звернутися до бюро правової допомоги місцевих центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги за адресою: https://bit.ly/bpd_buro .
- у мобільних застосунках «Безоплатна правова допомога»: https://bit.ly/3hwwgqR або «Твоє право»: https://bit.ly/3iorbkE
- у месенджерах Телеграм: http://legalaid.gov.ua/telegram.html та Вайбер: http://legalaid.gov.ua/viber.html ;
від домашнього насильства та свідки можуть отримати онлайнконсультацію юристів щодо захисту своїх прав, написавши у Телеграм-чат «Правова допомога протидії насильству»: https://t.me/Non_Violence_Bot ;
- у кабінеті клієнта на сайті системи надання безоплатної правової допомоги: https://cabinet.legalaid.gov.ua/
- правові консультації також можна переглянути на довідковоінформаційній платформі правових консультацій «WikiLegalAid», що розміщена за адресою: https://wiki.legalaid.gov.ua

У 2016 році Координаційним центром з надання правової допомоги започаткована Довідково-інформаційна платформа правових консультацій «WikiLegalAid», а у грудні 2018 року офіційно презентована громадськості як один із механізмів правопросвітництва для посилення правової спроможності та правових можливостей громадян, досконаленні наявних сервісів, забезпеченні ефективного доступу до отримання безоплатної правової допомоги з використання мобільного застосунків «Безоплатна правова допомога» та «Твоє право». Створення та наповнення розділу з правовою інформацією для осіб з інвалідністю. Внесення змін до архітектури додатку, інтеграція розділів в єдине рішення з уніфікованим розділом меню та доопрацювання внутрішньої структури статтями з української правничої вікіпедії WikiLegalAid (рис.3.1).

Рисунок 3.1 – Українська правнича вікіпедія WikiLegalAid

На сьогодні платформа «WikiLegalAid» налічує понад 2000 правових консультацій, які необхідно постійно підтримувати в актуальному стані, а також оперативно реагувати на запити суспільства в частині розміщення консультацій на популярні правові питання, з огляду на ту кількість

нормативно-правових актів, які приймаються або змінюються щодня в умовах воєнного стану.

Удосконаленні наявних сервісів, забезпеченні ефективного доступу до отримання безоплатної правової допомоги з використання мобільного застосунків «Безоплатна правова допомога» та «Твоє право». Створення та наповнення розділу з правовою інформацією для осіб з інвалідністю. Внесення змін до архітектури додатку, інтеграція розділів в єдине рішення з уніфікованим розділом меню та доопрацювання внутрішньої структури статтями з української правничої вікіпедії WikiLegalAid [27].

На рисунку 3.2 унаведено інформацію надання безоплатної правової допомоги в умовах воєнного стану з української правничої вікіпедії WikiLegalAid

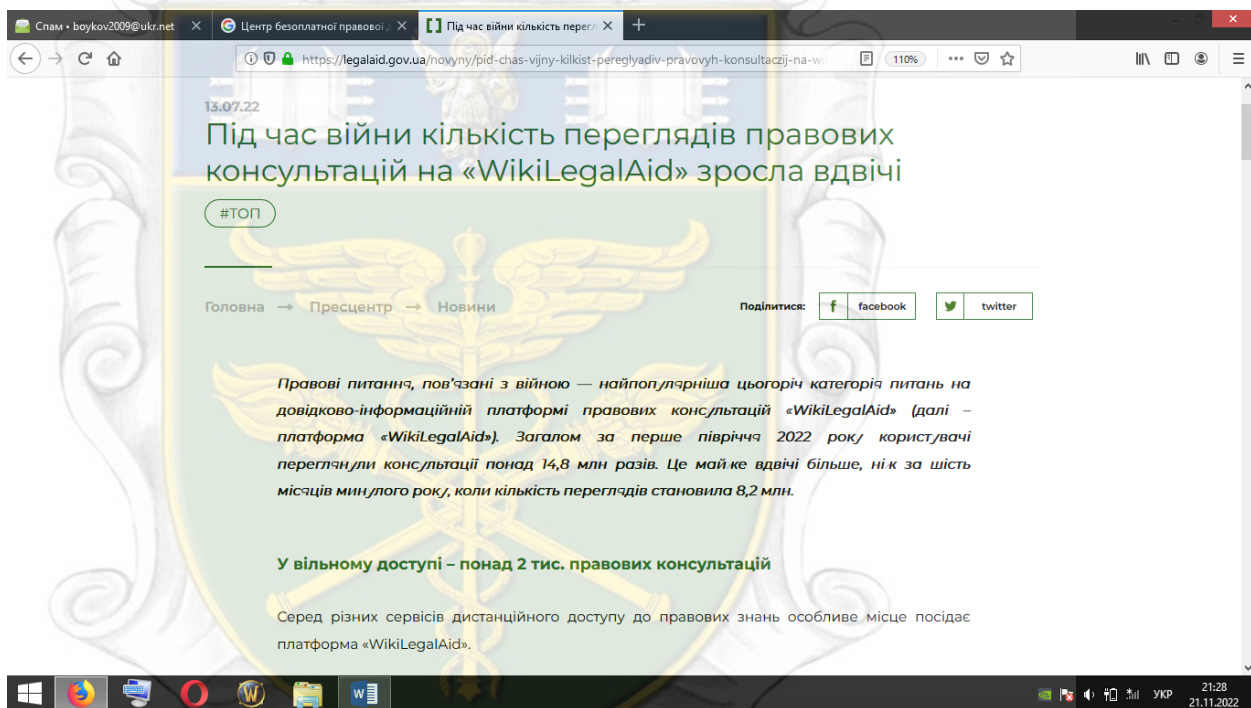

Рисунок 3.2 – Інформація надання безоплатної правової допомоги в умовах воєнного стану з української правничої вікіпедії WikiLegalAid

Найбільша кількість пошукових запитів надійшла з України – понад 88% переглядів консультацій. Відвідували платформу «WikiLegalAid» також українці, які виїхали через війну до Польщі, Німеччини, США та інших країн.

Що ж до самої України, найбільша кількість пошукових запитів надійшла з Києва - понад 1,6 млн, на другому місці Львівська область - 1 млн. Третє, четверте та п'яте відповідно – Дніпропетровська - 330,8 тис., Київська - 229,4 тис. та Полтавська області - 210,4 тис. Переглядів (табл.3.3.).

Таблиця 3.3 – Результати п'яти найпопулярніших консультацій платформи «WikiLegalAid» у I півріччі 2022 року

Найпопулярніші консультації платформи «WikiLegalAid» у I півріччі цього року:
1. Введення воєнного стану: заборони та обмеження (574,8 тис. переглядів).
2. Звільнення з військової служби за станом здоров'я (435,3 тис. переглядів).
3. Правила перетину кордону в умовах воєнного стану окремими категоріями громадян (289,1 тис. переглядів).
4. Порядок проведення мобілізаційної підготовки та мобілізації (279 тис. переглядів).
5. Правовий режим воєнного стану (164,4 тис. переглядів).

Зросла кількість редагувань консультацій, що були розміщені на платформі «WikiLegalAid» раніше. Наразі приймається багато нормативно-правових актів, що врегульовують суспільні відносини з урахуванням умов воєнного стану. Кожен матеріал, розміщений на платформі «WikiLegalAid», має бути актуальним, враховувати всі чинні норми законодавства та судову практику, не містити припущень чи особистих думок консультанта, бути доступним для розуміння всім. Саме на запитання клієнтів системи надання БПД орієнтуються фахівці для пошуку нових тем для консультацій.

Найчастіше захисників України, які звертаються до системи БПД за консультаціями, цікавлять питання прав та обов'язків військовослужбовців, їх фінансування, організації речового забезпечення, порядку взяття на

квартирний облік, можливості переведення військовослужбовця до іншої частини, а також пільги для військовослужбовців та учасників бойових дій. Серед популярних тем звернень також збереження середнього заробітку на підприємстві під час служби, виплата кредитів у період воєнного стану. Зараз переважно надаються консультації дистанційно, оскільки військовослужбовці перебувають у зоні проведення бойових дій. Якщо захиснику потрібна письмова консультація, то її надають якнайшвидше і поза чергою. До юристів системи БПД надходить також багато запитань щодо формування добровольчих формувань територіальних громад – механізм формування, функції, права та основні завдання, які покладені на органи територіальної оборони.

Усі військовослужбовці та члени їх сімей можуть отримати безоплатну первинну правову допомогу з будь-яких правових питань, а саме такі види правових послуг, як:

- правову інформацію, консультації і роз'яснень з правових питань;
- допомогу у складенні заяв, скарг та інших документів правового характеру (крім документів процесуального характеру);
- допомогу в забезпеченні доступу до вторинної правової допомоги та медіації.

Ветерани війни та члени сімей загиблих (померлих) ветеранів війни, членів сімей загиблих (померлих) Захисників і Захисниць України, також є суб'єктами права на безоплатну вторинну правову допомогу (стаття 14 Закону України «Про безоплатну правову допомогу») та мають право на отримання таких видів правових послуг як:

- захист;
- здійснення представництва інтересів в судах, інших державних органах, органах місцевого самоврядування, перед іншими особами;
- складення документів процесуального характеру [24, с.47]..

Також громадяни, які звернулися для отримання статусу особи, на яку поширюється дія Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх

соціального захисту» можуть отримати послуги з представництва інтересів у судах, інших державних органах до моменту прийняття рішення про надання такого статусу. Крім того, у разі затримання військовослужбовця працівниками правоохоронних органів за підозрою у вчиненні злочину або адміністративного правопорушення, йому буде призначено адвоката на підставі отримання центром з надання безоплатної вторинної правової допомоги відповідного повідомлення про затримання [7, с.46]..

Отже, для людини, без правничої освіти, самостійно розібратися в законодавстві, вчасно відслідкувати всі зміни, врахувати нюанси, що виникають під час воєнного стану, справа надскладна. Саме тому з перших днів війни команда системи надання БПД активізувала роботу в напрямі забезпечення стабільного функціонування платформи «WikiLegalAid». Так, з початку цього року на платформі «WikiLegalAid» розміщено 88 нових правових консультацій, переважно пов'язаних з воєнним станом. Підготовка консультацій – це процес, до якого постійно долучаються команди працівників системи надання БПД, які спільно знаходять відповіді на правові запити людей

3.2. Міжнародний досвід щодо організації діяльності реалізації права громадян на безоплатну правову допомогу

Засади, функціонування та управління системами безоплатної правової допомоги у різних країнах дещо відрізняються. Обсяг того, що саме може передбачати безоплатна правова допомога, також різниться від країни до країни. Європейська Комісія, наприклад, визначила, що така правова допомога означає:

- надання порад до судового розгляду справи з метою розв'язання спору на попередньому етапі;

- надання консультаційних чи представницьких послуг адвоката на безоплатній основі або малим коштом;
- часткове чи повне звільнення одержувача від сплати інших коштів (наприклад, судових витрат);
- надання безпосередньої грошової допомоги для покриття витрат, пов'язаних із судовим провадженням (гонорарів адвокатам, судових витрат, видатків на забезпечення присутності свідків тощо) [30, с.5].

Основні положення про ролі адвокатів, прийняті VIII Конгресом ООН із попередження злочинів у 1990 р., закріплюють обов'язок уряду забезпечити необхідне фінансування й інші ресурси для юридичної допомоги бідним та іншим незаможним людям. На практиці найбільше поширення одержали такі моделі:

- модель «Офіс публічного захисника» (США, Ізраїль). Адвокати працюють повний робочий день винятково у справах, оплачуваних державою, і одержують зарплату щомісяця;

- контрактна модель (Великобританія, Нідерланди). Спеціальний орган підписує із юридичною фірмою або адвокатом контракт на надання допомоги у певній кількості справ;

- модель *Ex officio* (призначення адвокатів державою). Це модель, за якої відповідний суспільний інститут (міністерство юстиції, прокуратура або суд) наймає й оплачує адвоката нужденній стороні (надання юридичної допомоги за призначенням держави і є його обов'язком) [25].

Існують також спеціальні схеми страхування (Німеччина, США). Особа може застрахуватися, і при настанні страхового випадку послуги адвоката будуть оплачені страховою компанією. Запропонована українська модель безкоштовної правової допомоги відрізняється від описаних, оскільки є своєрідним ноу-хау, викликаним не в останню чергу жорсткою економією Держбюджету.

Уряд Великобританії виділяє чималі кошти на правову допомогу населенню у кримінальних справах і невелику частину на захист інтересів у

цивільних справах. Ця допомога розподіляється між Citizens' Advice Bureau (бюро з консультування громадян) і адвокатами, які підписали угоду з Міністерством юстиції Великобританії про участь у програмі Legal aid («Правова допомога»). Оскільки держателями бюджету бюро з консультування громадян є місцеві ради (local councils), то організація і оплата праці адвокатів таких бюро залежать від практики місцевої ради.

У таких країнах як Казахстан, Молдова, Естонія, Таджикистан, Литва, Латвія, Грузія створено окремий орган, що здійснює управління наданням безоплатної правової допомоги. У Молдові це Національна рада з гарантованої державою юридичної допомоги, у Литві – Координаційна рада з питань гарантованої державою правової допомоги, у Латвії – Управління безоплатної юридичної допомоги, у Грузії – Служба юридичної допомоги. Лише в Естонії не створено окремий орган управління наданням безоплатної правової допомоги, а розподілено обов'язки з управління наданням безоплатної правової допомоги між міністерствами юстиції, фінансів, Колегією адвокатів, керівництвом адвокатських контор. Причому з прийняттям Закону роль Колегії адвокатів в Естонії зросла, а суди, прокуратура та органи слідства є органами, що приймають рішення про необхідність надання безоплатної юридичної допомоги. Законодавство всіх цих країн визначає, що фінансування безоплатної правової допомоги здійснюється з державного бюджету, проте крім коштів державного бюджету з цією метою можуть використовуватися дозволені законодавством інші кошти. Наприклад, у ст. 25 Закону Грузії «Про юридичну допомогу» визначено, що джерелом фінансування служби юридичної допомоги є цільові кошти, виділені з Державного бюджету, пожертвування і гранти, дозволені законодавством Грузії. Очевидно, що використання для розвитку безоплатної правової допомоги не лише коштів державного бюджету, але й додаткових піде на користь системі, особливо в умовах кризи та зважаючи на те, що кількість осіб, які мають право на безоплатну правову допомогу, в кожній державі значна. Крім того, в окремих країнах (наприклад, у Казахстані) законодавство зобов'язує адвокатів

надавати безоплатну правову допомогу за рахунок коштів Колегії адвокатів. У деяких країнах, що прийняли закони про безоплатну правову допомогу, встановлюється частково оплатна правова допомога (Молдова, Латвія, Литва, Естонія). Законодавство цих країн також передбачає обов'язок особи відшкодувати витрати на правову допомогу, якщо ця особа надала неправдиві дані про своє фінансове становище, а в Естонії вона зобов'язана відшкодувати витрати на надану правову допомогу, якщо протягом п'яти років її фінансове становище суттєво поліпшилося [7, с.46].

Відповідно до вимог ст. 23 Закону Молдови «Про юридичну допомогу, гарантовану державою» особа, яка отримала кваліфіковану юридичну допомогу в результаті надання фальсифікованої чи недостовірної інформації, зокрема, про своє фінансове становище, чим ввела в оману територіальне бюро, зобов'язана відшкодувати витрати на правову допомогу. Якщо ж у ході процесу чи виконання судового рішення фінансове становище особи змінилось у сенсі повної чи часткової втрати права на кваліфіковану юридичну допомогу, особа зобов'язана відшкодувати витрати на надання правової допомоги.

У Грузії та Молдові в разі винесення судом рішення на користь особи, яка скористалася безоплатною правовою допомогою, оплата витрат на таку допомогу відшкодовується іншою стороною. У кожній із цих країн наявність в осіб права на безоплатну правову допомогу зумовлена майновим критерієм (брак коштів, мінімальний рівень доходу) та інтересами правосуддя (складність справи з матеріального та процесуального погляду та важливість для заявника). Мінімальний рівень доходу, як правило, визначається урядом держави [24, с.47].

Формування повноцінної структури безоплатної правової допомоги в Україні здійснювалося під егідою українсько - канадського проекту «Доступна та якісна правова допомога в Україні», який впроваджувався завдяки фінансової підтримки Уряду Канади, впроваджувався Канадським бюро міжнародної освіти у партнерстві з Координаційним центром з надання

правової допомоги протягом 2014–2019 років. Завдяки залученню компетентних іноземних партнерів, співпраці досвідчених експертів з різних канадських систем БПД було здійснено підтримку щодо розбудови української системи БПД. Першочерговим етапом для формування системи були залучені фахівці, які впроваджували інноваційні ідеї та підходи канадських систем БПД, для того щоб побудувати надійну структуру, яка була б конкурентною, гнучкою та могла б належним чином відповідати різним потребам численних вразливих груп клієнтів. Крім того, експерти, належним чином, сформували систему, яка була б універсальною та могла б адаптуватися з урахуванням міжнародного досвіду з національного за [13].

Отже, на сьогодні розвинуті демократичні держави вибудували свої системи надання безоплатної правової допомоги потребуючим громадянам таким чином, щоб вони максимально відповідали принципу верховенства права. Враховуючи те, що система безоплатної правової допомоги в Україні існує невеликий проміжок часу, є необхідність у її подальшому удосконаленні. Для цього неоціненним є досвід інших країн, де аналогічні системи безоплатної правової допомоги працюють десятиріччями.

Отже, враховуючи сучасну європейську практику надання БПД, українська держава має приділити більше уваги проблемі правового захисту населення. Розвиток громадянських інститутів з надання безкоштовної правової допомоги сприятиме правовій захищеності наших громадян. Сучасний стан національної системи надання БПД потребує подальшого реформування, у тому числі за допомогою імплементації європейських норм у законодавчі акти та практику публічного управління України.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

У кваліфікаційній роботі проведено аналіз створення безоплатно правової допомоги в системі демократичного врядування та здійснено вивчення сучасних викликів адміністрування безоплатно правової допомоги в контексті розвитку цифрового суспільства в умовах повномасштабної війни, що дозволило визначити шляхи вдосконалення реалізації надання правової допомоги під час воєнного стану на прикладі діяльності Вінницького місцевого центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги.

Сформульовані наступні висновки:

1. Безоплатна правова допомога – один з найуспішніших соціальних проєктів Уряду України. Такі правові послуги як надання правових консультацій та роз'яснень можна отримувати як в офлайн-, так і онлайн- форматах розвитку.
2. Надання безоплатних послуг населенню по консультаціям з правових питань під час військового стану є вкрай раціональною та необхідною інновацією та є певною мірою виконання обов'язків держави перед людиною.
3. Потреба на отримання правової допомоги у цивільних і адміністративних справах постійно збільшується і роль місцевих центрів у задоволенні цієї потреби, відповідно також весь час зростає. Саме тому на сьогоднішній день держава має забезпечити реальне та ефективне виконання зобов'язань у сфері надання безоплатної правової допомоги в кримінальних, цивільних, адміністративних справах відповідно до положень Європейської конвенції про захист прав людини і основних свобод.
4. Ефективне функціонування місцевих центрів є одним із ключових аспектів розвитку системи безоплатної правової допомоги в цивільних та адміністративних справах в Україні.
5. Постійне удосконалення та трансформація процесів надання послуг правової та безоплатної правової допомоги, поглиблення забезпечення

доступу громадян до якісних та зручних послуг без корупційних ризиків - є елементом забезпечення ефективної доступності населення до правосуддя.

Важливо зробити оцінку роботи місцевих центрів не тільки на показниках роботи місцевих центрів, але також на показниках, які відображають фактичні результати їх діяльності, тому вбачаємо за доцільне запропонувати шляхи удосконалення в наданні безоплатної правової допомоги:

- 1 вдосконалення всього законодавства, що регулює питання надання правової допомоги, з метою приведення його у відповідність із європейськими нормами та стандартами у галузі забезпечення прав людини;
- 2 визначити категорії справ, обсяги гарантованої державою правової допомоги;
- 3 відмежувати первинну правову допомогу, що полягатиме в покладенні на органи місцевого самоврядування за сприяння громадських організацій функцій консультування осіб, а вторинна правова допомога надаватиметься професійними суб'єктами та полягатиме в підготовці відповідних юридичних документів, представництві і захисті особи в судах та інших органах;
- 4 обрати та апробувати через реалізацію пілотних проектів прийнятної моделі організації надання спеціалістами безоплатної правової допомоги, яка б забезпечила високу якість послуг, адекватну оплату праці адвокатів;
- 5 закріпити у спеціальному законі найбільш ефективні механізми надання безоплатної правової допомоги;
- 6 доцільно також передбачити більш чіткий розподіл обов'язків між Міністерством юстиції України, муніципальними органами влади та іншими державними установами щодо управління системою надання первинної правової допомоги, яку підтримує держава.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адміністративне право України : навч. посіб. / за заг. ред. Т. О. Коломієць. Запоріжжя : Гельветика, 2018. 84 с.
2. Адміністративне право. Загальна частина (альбом схем) : навч. посіб. / за заг. ред. О. В. Кузьменко. Київ : Центр учбової літератури, 2018. 232 с.
3. Алфьоров С. М., Ващенко С. В., Долгополова М. М., Купін А. П. Адміністративне право. Загальна частина : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2011. 216 с.
4. Бабенко Д. В. Специфіка адміністративно-правового регулювання діяльності господарських товариств. *Актуальні проблеми держави і права*. 2020. № Вип. 87. С. 11–16. URL: <http://www.apdp.in.ua/v87/2.pdf>.
5. Баранов О. А. Інформаційне право України: стан, проблеми, перспективи: підруч. / О. А. Баранов. – К.: Софт Прес, 2005. С. 254
6. Бевз С. Правосвідомість у правовому регулюванні державного управління у сфері господарської діяльності. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 8. С. 64–68.
7. Бевз С. І. Поняття та особливості адміністративно-правових норм у механізмі адміністративно-правового регулювання державного управління господарською діяльністю. *Держава і право: збірник наукових праць*. 2019. № 83. С. 149–160. (Юридичні науки).
8. Берлач А. І., Бичкова С. С., Карпенко Д. О., Колодій А. М., Олійник А. Ю., Осадчий В. І. Правознавство : підручник. 2-ге вид., допов. Київ : Правова єдність, 2009. 792 с.
9. Бежевець А.М. Безоплатна правова допомога: проблеми розвитку . Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». Політологія. Соціологія. Право. 2012. № 1.С. 125-127.

- 10.Вінник О. Межі цифрової свободи: правовий аспект. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. № 2. С. 36–41.
- 11.Войніканіс О. Право інтелектуальної власності в цифрову епоху: парадигма балансу і гнучкості. *Інтелектуальна власність*. 2020. № 9. С. 29–47.
- 12.Воржакова Ю. П., Хлебінська О. І. Сутність цифрової трансформації з різних позицій підприємців та науковців. *Економіка та держава*. 2021. № 9. С. 107–111. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/9_2021/19.pdf.
- 13.Галіцина Н. В. Адміністративні правовідносини в соціальній сфері. *Актуальні проблеми держави і права*. 2020. № Вип. 86. URL: <http://www.apdp.in.ua/v86/4.pdf>.
- 14.Гончар І. Вторинний досвід (Під час другого конкурсу з відбору адвокатів з надання безоплатної вторинної правової допомоги ставку зроблять на більш досвідчених). *Український адвокат*. 2012. № 10 (74). С. 23 - 25.
15. Гончаренко С. В. Проблеми надання безоплатної правової допомоги. короткий огляд новітніх тенденцій. *Адвокат*. 2011. №11. С. 12 - 16.
- 16.Гончаренко О. Етичні кодекси поведінки суб'єктів цифрової економіки: правовий аспект. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2021. № 4. С. 72–84.
- 17.Дніпров О. Адміністративно-правові відносини в умовах трансформації предмета адміністративного права. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. № 3. С. 175–179.
- 18.Деякі питання діяльності центральних органів виконавчої влади. Кабінет міністрів України Постанова від 4 червня 2014 р. № 255 Київ // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/>
19. Деякі питання діяльності центральних органів виконавчої влади. Кабінет міністрів України Постанова від 02 вересня 2019 р. № 829 Київ // URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/deyaki-pitannya-optimizaciyi-sistem->

20. Дубчак Л.С. Співпраця юридичних клінік і громадських організацій – потреба сьогодення. *Бюлетень Асоціації адвокатів України*. 2012. №2 (3). С. 6.
21. Іванцова А. В. Поняття безоплатної правової допомоги в Україні та за кордоном. *Часопис Академії адвокатури України*. 2015. № 3 (28). С. 40–45.
22. Євсюкова О. В. Особливості підготовки фахівців у сфері кібербезпеки: сучасні виклики та перспективи. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2021. № 2. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/2_2021/4.pdf.
23. Жарких В. Ю., Білоусов І. Б., Кривдіна І. Б., Татакі Д. Д., Чістякова І. М., Шевченко Б. Г., Яворський С. Х. *Правове регулювання інформаційної діяльності : навч. посіб.* Київ : Каравела, 2018. 232 с.
24. Запорожець Т. В. Підвищення ефективності кадрового потенціалу як імператив ресурсного забезпечення на шляху трансформаційних змін публічного управління. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України*. 2021. № 2. С. 47–52.
25. Запорожець Т. В. Розбудова цифрових інфраструктур як фактор подолання цифрового розриву. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2020. № 5. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/5_2020/58.pdf.
26. *Захист систем електронних комунікацій : навч. посіб.* / [авт.: В. О. Хорошко, О. В. Криворучко, М. М. Браїловський, В. Д. Козюра, А. М. Десятко]. Київ : КНТЕУ, 2019. 164 с.
27. Зелінський С. Цифрова грамотність і цифрова освіта: порядок денний розвитку інформаційного суспільства. *Держслужбовець*. 2021. № 1. С. 34–36.
28. Зубок М. І. *Правове регулювання безпеки підприємницької діяльності : навч. метод. посіб.* Київ : КНТЕУ, 2009. 141 с.
29. Капралюк О. Система законодавчого забезпечення інформаційної діяльності. *Вісник Книжкової палати*. 2018. № 4. С. 46–49.

- 30.Квітка С., Старушенко Г. Фактори підвищення міжнародних рейтингів українських закладів вищої освіти в умовах трансформації суспільства. *Аспекти публічного управління*. 2021. № 1. С. 5–34.
- 31.Кісіль З. Р., Кісіль Р. В. Адміністративне право : навч. посіб. 3-тє вид. Київ : Правова єдність, 2011. 696 с.
- 32.Клименко К. О., Костенко В. В. Проблеми правового забезпечення функціонування інфраструктури електронних адміністративних послуг. *Актуальні проблеми держави і права*. 2020. № Вип. 87. С. 65–71. URL: <http://www.apdp.in.ua/v87/8.pdf>.
- 33.Коваленко Н. Поняття та ознаки адміністративно-правового режиму. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 1. С. 106–110.
- 34.Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: ратифіковано Законом України № 475/97-ВР від 17.07.97. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text
35. Конвенція Про захист прав людини і основоположних свобод: Міжнародний документ від 16.04.1998. Офіційний вісник України.1998. №13.
- 36.Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%20>
- 37.Краус К. М., Краус Н. М., Поченчук Г. М. Цифрова інфраструктура в умовах віртуалізації та нової якості управління економічними відносинами. *Ефективна економіка*. 2021. № 9. URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/9_2021/84.pdf.
- 38.Краус Н. М., Краус К. М., Маслов А. О. Інституціонально-еволюційні фрейми ментальності “цифрової людини” як “генетичного коду” цифрового підприємництва. *Ефективна економіка*. 2021. № 3. URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/3_2021/6.pdf.
- 39.Крегул Ю. І. Адміністративне право і процес : навч. посіб. Київ : КНТЕУ, 2012. 224 с.
- 40.Кузніченко С. Межі надзвичайного правового регулювання: доктринальні визначення. *Право України*. 2019. № 5. С. 101–110.

41. Лобозінська І. Г. Економіко-правові аспекти регулювання зовнішніх процесів. *Інфраструктура ринку*. 2021. № Вип. 58. С. 20–23. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2021/58_2021/6.pdf.
42. Лученко Д. Правова природа позову в адміністративному судочинстві. *Право України*. 2019. № 4. С. 148–158.
43. Мазаракі А. Н., Сонько Ю. Цифрові детермінанти трендів підготовки фахівців. *Вісник КНТЕУ*. 2020. № 2. С. 5–20.
44. Методичні рекомендації на тему: «Надання безоплатної правової допомоги: новели законодавства» // Хмельницький – 2016. С. 2–15.
45. Мохова Ю. Л. Реалізація державної регіональної політики в умовах цифровізації державних послуг. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 11. С. 85–89. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/11_2021/16.pdf.
46. Надання правових послуг в Україні та можливості їх цифровізації. Проект «Права людини для України». // Київ – 2020. С. 70.
47. Нескороджена Л., Литвин Ю. Інформаційно-правові відносини в мережі Інтернет. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2021. № 1. С. 43–53.
48. Ніколіна І.І. Аналіз тренду цифрової трансформації публічного управління та адміністрування в Україні. *Публічне управління і адміністрування в Україні*. 2020. №19. С. 53-59. URL: <http://www.pagjournal.iei.od.ua/archives/2020/19-2020/12.pdf>
49. Олешко А. А., Гороховець Є. В. Інформаційно-комунікаційні технології та людський розвиток. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. № 16. С. 16–19. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/16_2019/4.pdf.
50. Орлова Н. С., Шляхтіна Г. В. Цифрові компетентності лідера на державній службі. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 9. С. 98–102. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/9_2021/16.pdf.
51. Павленко, Ж. . (2021). ПРАВО В ЦИФРОВІЙ РЕАЛЬНОСТІ. "Вісник НЮУ імені Ярослава Мудрого". Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія, 2(49). <https://doi.org/10.21564/2663-5704.49.229779>

- 52.Писаренко Н. Верховенство права, конвенційні гарантії справедливого суду та принципи адміністративного судочинства. *Право України*. 2019. № 4. С. 55–76.
- 53.Правознавство : навч. посіб. / [С. П. Ратушняк]. 3-тє вид., допов. і перероб. Тернопіль : Навчальна книга - Богдан, 2014. 720 с.
- 54.Правознавство : навч. посіб. / за заг. ред. С. М. Тимченка, Т. О. Коломієць. 2-ге вид., стер. Суми : Університетська книга, 2008. 554 с.
- 55.Правознавство : підручник / [авт.: А. І. Берлач, С. С. Бичкова, Д. О. Карпенко, А. М. Колодїй, А. Ю. Олійник, В. І. Осадчїй]. Київ : Правова єдність, 2008. 792 с.
- 56.Положення про Наглядову раду Координаційного центру з надання правової допомоги: Наказ Міністерства юстиції України № 2551/5 від 14.08.2019. *Офіційний вісник України*. 2019. № 63. ст. 22.
57. Про безоплатну правову допомогу: Закон України № 3460 -VI від 02.06.2011 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 51. ст. 2136.
58. Про утворення Координаційного центру з надання правової допомоги та ліквідацію Центру правової реформи і законопроектних робіт при Міністерстві юстиції: Постанова Кабінету Міністрів України № 504 від 06.06.2012 р. *Офіційний вісник України*. 2012. № 43. ст. 29.
- 59.Положення про центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги: Наказ Міністерства юстиції України № 965 від 02.07.2012 р. *Офіційний вісник України*. 2012. № 50. ст. 559.
60. Сірош Д.М. Фінансування витрат на безоплатну правову допомогу в судочинстві України. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2014. № 2.С. 102–106.
- 61.Скибун О. Ж. Кібергігієна як складова формування цифрової держави. *Вісник Національної академії державного управління при Президентіві України*. 2021. № 2. С. 39–46.

62. Стеценко С., Щавінський В. Захист інтересів держави в адміністративному судочинстві як наукова та практична проблема. *Право України*. 2019. № 4. С. 77–91.
63. Тичиніна А. С. Правосвідомість у цифровому суспільстві. *Економіка, фінанси, право*. 2020. № 11. С. 30–33.
64. Хахалін М. Теоретико-правові засади безоплатної правової допомоги в контексті розвитку цифрового суспільства. *Вісник студентського наукового товариства «ВАТРА» Вінницького торговельно-економічного інституту ДТЕУ*. Вінниця: Редакційно-видавничий відділ ВТЕІ ДТЕУ, 2022. Вип. 146. С. 222-232.
65. Хахалін М. Цифрові рішення для покращення доступу до безоплатної правової допомоги в Україні. *Менеджмент XXI століття: сучасні моделі, стратегії, технології: зб. матеріалів ІХ Всеукраїнської науково-практичної інтернет - конференції*, м. Вінниця, 06 жовтня 2022р. Ч. II. С. 168-178.

